

Proiect – versiunea 1, ajustată
După prezentare și examinare la
prima ședință a Comitetului de
bazin, 7 decembrie 2018
Pentru examinare de membrii
Comitetului și consultări publice,
februarie-martie 2019

Aprobat
prin decizia
nr ____ din _____

PLANUL DE GESTIONARE AL SUBBAZINULUI HIDROGRAFIC AL RÂULUI CIULUCUL MIC

Im.1: locul de întâlnire al râurilor Ciulucul Mic și Ciulucul Mare

Telenești-Sângerei-Fălești-Chișinău

15 februarie 2019

Cuprins

Abrevieri și acronime.....	2
Introducere	3
1. Descriere generală a bazinului hidrografic Ciulucul Mic.....	5
2. Presiuni și impacturi	18
3. Zonele protejate	27
4. Rețele de monitorizare	29
5. Obiectivele de mediu	30
6. Programul de măsuri și implementarea Planului de gestionare	34
Planul de acțiuni pentru implementarea Planului de gestionare a bazinului Râului Ciulucul Mic... pentru perioada 2019-2024	37
Implementarea Planului de gestionare	51
Referințe/Bibliografie	54
Anexe	56

Abrevieri și acronime

- AAC** - Aprovizionare cu apă și canalizare
- AAM** - Agenția Apele Moldovei
- ADA** - Agenția Austriacă de Dezvoltare
- AM** - Agenția de Mediu al MADRM
- AMS** - Agenția Moldsilva
- AO** - Asociație Obștească
- ARFC** - Agenția Relații Funciare și Cadastru
- APL** - Administrația publică locală
- BH** - Bazinul hidrografic
- CMH** - Centrul de Monitroing Hidrologic al SHS
- CMCM** – Centrul de Monitoring al Calității Mediului
- CNM** - Centrul Național de Mediu (ONG, bazinul Răut)
- CR** - Consiliul Raional
- GRM** - Guvernul Republicii Moldova
- IEG** - Institutul de Ecologie și Geografie
- Im.** - imagine
- IPM** - Inspectoratul Protecția Mediului
- MADRM** - Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului
- MDL** - Lei moldovenești
- MO** - Monitorul Oficial
- ONG** - Organizație non-guvernamentală
- SDC** - Agenția Elvețiană de Dezvoltare și Cooperare
- SHS** - Serviciul Hidrometeorologic de Stat al MADRM
- UE** - Uniunea Europeană

Introducere

În conformitate cu articolul 11, litera d) al Legii apelor (nr.272 din 23.12.2011, MO nr. 81 din 26.04.2012, art. 264, în vigoare din 26.10.2013), în anul 2018 în Republica Moldova a luat amploare procesul de protecție a râurilor mici și de creare a Comitetelor subbazinale a râurilor mici, care este coordonat de Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului, Agenția “Apele Moldovei”, cu implicarea activă a Asociațiilor Obștești. Procesul dat este susținut de Programul de Suport (granturi) pentru proiecte mici oferite ONG-urilor în domeniul managementului integrat al resurselor de apă, finanțat din Proiectul SDC-ADA “Consolidarea cadrului instituțional în sectorul alimentării cu apă și sanitație din Republica Moldova”.

În cadrul acestui Program, Asociația Obștească Ecovisio implementează proiectul “Managementul integrat al apelor și reabilitarea ecologică a bazinului râului Ciulucul Mic”. Scopul proiectului constă în întărirea capacităților publicului larg și a autorităților publice locale în domeniul managementului integrat al apelor și reabilitarea ecologică în bazinul hidrografic al râului Ciulucul Mic. Obiectivele proiectului sunt:

1. Promovarea managementului integrat al apelor prin crearea și funcționarea Comitetului sub-bazinal al râului Ciulucul Mic în baza unui plan de management;
2. Informarea și conștientizarea publicului larg în bazinul hidrografic a râurilor Ciuluc și în toată țara în scopul protecției și restabilirii resurselor de apă;
3. Reducerea contaminării și reabilitarea ecologică prin înverzire a râului Ciulucul Mic și afluenților lui.

În conformitate cu Articolul 11 al Legii apelor, autoritățile administrației publice locale au următoarele atribuții:

- a) întrețin și gestionează corpurile de apă de suprafață, zonele și fișiile de protecție a apelor aflate în gestiune;
- b) își delegă reprezentanții în comitetul districtului bazinului hidrografic;
- c) informează societatea civilă și părțile interesate despre anumite aspecte din domeniul apelor, inclusiv despre restricțiile și interdicțiile folosinței apelor;
- d) creează, în colaborare cu asociații obștești, comitete subbazinale ale râurilor mici;
- e) realizează alte sarcini prevăzute de lege.

Totodata, în baza articolului 10, principalele sarcini ale comitetului districtului bazinului hidrografic sunt:

- consultă la elaborarea, la modificarea și la aprobarea planului de gestionare a districtului bazinului hidrografic;

- elaborează măsuri care trebuie incluse în planul de gestionare a districtului bazinului hidrografic și de realizare a obiectivelor de gestionare.

Articolul 19 indică măsurile de bază, care trebuie să fie reflectate în Plan.

Un pas important în protecția și conservarea resurselor de apă și ecosistemelor râurilor a fost elaborarea și aprobarea modificărilor și completărilor la Lega Apelor, aprobate la 15 noiembrie 2018 și publicate la 04 ianuarie 2019. Pe lângă noțiunile noi, incluse în lege, sunt prevederi, care introduc restricții la bararea cursurilor de apă în cazul construcției iazurilor pe terenuri publice sau private etc.

Legea cu privire la zonele și fișiile de protecție a apelor râurilor și bazinelor de apă (nr. 440 din 27.04.1995), reglementează modul de creare a zonelor de protecție a apelor și a fișiilor riverane de protecție a apelor râurilor și bazinelor de apă, regimul de folosire și activitatea de ocrotire a lor.

Unul din obiectivele de bază al Strategiei de mediu pentru anii 2014-2023 și în Planul de acțiuni pentru implementarea acesteia prevede îmbunătățirea calității a cel puțin 50% din apele de suprafață și implementarea sistemului de management al bazinelor hidrografice.

Acțiunile prioritare ale Strategiei Naționale de Dezvoltare “Moldova 2030”, aprobate de Parlamentul Republicii Moldova la 14 decembrie 2018, prevăd îmbunătățirea calității apelor din fluviul Nistru, râul Prut și pentru alte ape de suprafață (cu accent pe sub-bazinele hidrografice a râurilor Răut, Bîc, Ichel, Botna, Naslavcea-Vasilcău, Delia, Șovăț, Frumoasa-Crihana); implementarea principiilor de management integrat al resurselor de apă ***pe toate bazinele și sub-bazinele hidrografice***, inclusiv prin aplicarea practicilor prietenoase mediului în toate sectoarele economiei naționale.

Obiectivele de Dezvoltare Durabilă, stabilite în Republica Moldova în anul 2017, prevăd îmbunătățirea calității și cantității resurselor de apă și contribuie la dezvoltarea comunităților la nivel local prin oferire de servicii ecosistemice (Obiectivele 15.2, 15.3, 15.5, 15.9).

1. Descriere generală a bazinului hidrografic Ciulucul Mic

1. Delimitarea bazinului hidrografic Ciulucul Mic

Planul de gestionare a fost elaborat pentru subbazinul hidrografic Ciulucul Mic (în continuare – *bazinul râului Ciulucul Mic*), care face parte din bazinul hidrografic al râului Răut și, prin urmare, a râului Nistru și a Mării Negre. În nord și sud bazinul se învecinează cu bazinele altor afluenți al Răutului (Soloneț și Cula), în vest – cu bazinul râului Camenca (afluent al râului Prut).

Râul Ciulucul Mic oficial își începe cursul la 1 km spre nord-vest de s. Pietrosu (r-nul Fălești) și se varsă în r. Răut de pe malul drept, la 91 km de la gura lui, la 0,5 km în aval de s. Sărătenii Vechi. Lungimea râului este de 61 km, suprafața bazinului - 1060 km², căderea - 100,8 m.

Im.2: lacul din s. Pietrosu, r-nul Fălești - începutul râului Ciulucul Mic

Im.3: râul Ciulucul Mic se varsă în râul Răut, s. Sărătenii Vechi, r-nul Telenești

Rețeaua hidrografică a bazinului râului Ciulucul Mic este bine dezvoltată (0,45 km/km²). În total bazinul dispune de 123 de râuri mici cu o lungime generală de 476 km. Printre afluenți predomină râurile mici, având până la 10 km în lungime (114 râuri mici), 6 râuri mici cu lungimea de 10-20 km și 2 râuri cu lungimea de 40-60 km (afluenții principali - Ciulucul Mare și Ciulucul Mijlociu). Însă, majoritatea afluenților lor seacă pe timp de vară și se află în această stare cea mai mare parte a anului.

Im.4: lacul la izvoarele râului Ciulucul de Mijloc, s. Ciuluc, r-nul Fălești

Im.5: lacul uscat la izvoarele râului Ciulucul Mare, s. Beleuți, r-nul Fălești

Afluenții principali sunt râurile Ciulucul de Mijloc (lungimea oficială 44 km, izvorăște la s. Ciuluc, r-nul Fălești și se varsă în Ciulucul Mic lângă satul Mândrești, r-nul Telenești) și Ciulucul Mare (lungimea oficială 58 km, izvorăște lângă s. Beleuți, r-nul Fălești, și debușează în Ciulucul Mic la 1 km în aval de s. Verejeni, r-nul Telenești).

Im.6: râul Ciulucul de Mijloc la s. Glinjeni (r-nul Fălești)

Im.7: râul Ciulucul Mare în aval de s. Copăceni (r-nul Sângerei)

Im.8: râul Ciulucul Mic lângă s. Mândrești (r-nul Telenești), după unire cu râul Ciulucul de Mijloc

Im.9: râul Ciulucul Mare (din dreapta) se varsă în râul Ciulucul Mic (stânga) lângă s. Verejeni (r-nul Telenești)

În surse publice există foarte puțină informație referitor la starea tuturor trei cursuri de apă, în afară de constatări că ele se află într-o stare deplorabilă din cauza neglijării zonelor de protecție și a fâșiilor riverane de protecție a apelor.

Im.10: o broască în râul Ciulucul Mare, or. Sângerei

Im.11: unul dintre afluenții râului Ciulucul Mare la ieșire din s. Copăceni (r-nul Sângerei)

Defrișările masive din ultimele decade, scăderea cantității de precipitații și lipsa perdelelor forestiere de protecție a râului duc la agravarea continuă a stării, până la uscarea completa a râurilor Ciuluc pe marea parte a cursului, în perioada uscată a anului. Se crează impresia ca unicele surse de alimentare a râului sunt precipitațiile și apele reziduale din localitățile prin care trece, și care în mare parte nu au sisteme de epurare a apei. Suprafața pădurilor în bazinele râurilor Ciuluc reprezintă doar 0.1-0.8%, suprafața mlaștinilor 0.2%, iar perdele forestiere în fâșii riverane de protecție lipsesc complet - ceea ce are ca efect direct epuizarea apelor, erodarea și înnămolirea albiilor râurilor. Agricultură intensivă cu folosirea excesivă a îngrășămintelor minerale și a pesticidelor, la fel ca și multă chimie de uz casnic poluează puternic apele râurilor - acestea fiind tulburi, verzui, rău mirositoare și lipsite de viață. Pășunatul excesiv și ilegal, chiar și în fâșiile riverane de protecție, uneori și în păduri, face aproape imposibilă plantarea perdelelor forestiere de protecție și crearea spațiilor verzi în genere. Lacurile și iazurile din bazinul râului sunt în mare parte arendate și prost administrate, deseori seacă și nu mai pot contribui la alimentarea râurilor. Ca un exemplu groaznic - în 2017 a secat complet un lac cu suprafața de 110 hectare în apropierea satului Chișcăreni; se consideră că de vină sunt schimbările climatice, dar și managementul inadecvat.

În condițiile lipsei unui sistem de management în bazinul râului, precum și nivelului redus de conștientizare a populației locale starea sistemului hidrografic și a ecosistemelor râului se agravează.

Im.12: lunca râului Ciulucul Mic, s. Coșcodeni (r-nul Sângerei). Pe aici ar trebui să curgă râul (dacă n-ar fi fost oprit de baraje).

Im.13: râul Ciulucul Mic la s. Cășla (r-nul Telenești). Pe malul drept se vede o gunoiște.

În același timp, în Republica Moldova există un cadru legal care ține cont de problemele râurilor mici la nivel de țară și regiunile ei. În primul rând, aceasta e Legea Apelor Nr. 272 din 23.12.2011 (Monitorul oficial al Republicii Moldova, 2012, art nr : 264). Totodată, organizațiile neguvernamentale, împreună cu Ministerul Mediului au elaborat Planul de acțiuni „2017 – anul râurilor mici”, care prevede multe activități legate de revitalizarea râurilor mici și creșterea gradului de conștientizare privind problemele lor. Aceste activități sunt valabile pentru toată țara, și nu doar pentru anul 2017. Recent, pe 17 octombrie 2017, a fost aprobat Planul de gestionare a districtului bazinului hidrografic Nistru (Hotărârea Guvernului Nr. 814 din 17.10.2017, Monitorul oficial, 2017, Nr. 371-382, art Nr :

942), care afirmă starea deplorabilă a afluenților râului și stabilește obiective pentru ameliorarea situației.

Astfel, luând în vedere provocările cu care se confruntă bazinul râului Ciulucul Mic, legăturile sale în raioanele relevante (membrii asociației, absolvenții programelor realizate de organizație, organizații-parteneri, etc.), precum și cadrul legal și de politici care există pentru acest domeniu, asociația EcoVisio a ieșit cu inițiativă de a ameliora situația existentă, folosind experiența existentă din țară și cele mai bune practici din regiune.

Conform informației Agenției Apele Moldovei (starea la 05.2017), în bazinul râului există circa 617 lacuri de acumulare. Din cauza lipsei precipitațiilor, captării izvoarelor și utilizării pentru irigare - volumul de apă în aceste bazine acvatice a scăzut substanțial în ultimii ani, în special în perioadele de secetă.

Lacurile din bazinul râului sunt utilizate pentru piscicultură sau irigare și în majoritatea cazurilor nu se respectă regimul hidrologic al râului, apa din iazuri nefiind deversată mai departe.

Tabelul nr.1

Inventarierea bazinelor de apă la data de 10 mai 2017 (extras)

N r.	Raioane (UAT)	Numărul bazinelor de apă inventariate	Din care: bazine de apă secate	Prezența pașaportului (fișei tehnice)	Prezența regulamentulului de exploatare	Baraj avariat	Deversor de ape mari avariat	Evacuator de fund avariata
1.	Fălești	312	4	25	-	20	9	16
2.	Sîngerei	208	-	-	-	54	4	6
3.	Telenеști	97	-	5	-	11	-	-
	Total (3 raioane)	617	4	30	-	85	13	22

Sursa: Agenția Apele Moldovei, 2017

O inventariere detaliată a tuturor lacurilor și bazinelor de acumulare, construcțiilor hidrotehnice va fi realizată pe parcursul anului 2019 sub supravegherea Agenției "Apele Moldovei" în cadrul proiectului ADA/SDC. Datele actualizate vor fi suplimentar incluse și prezentate la ședința ordinară a Comitetului de sub-bazin.

Im.14: unul dintre iazuri din s. Glinjeni (r-nul Făleşti), aflat pe cursul râului Ciulucul de Mijloc. Se văd țevile folosite pentru transferarea apei în iazuri piscicole aflate alături, care nu deversează apa în râu.

Im.15: pescuitul la s. Pietrosu (r-nul Făleşti), unul dintre iazuri de pe izvoarele râului Ciulucul Mic

Localitățile din bazinul râului se alimentează cu apă potabilă din sonde arteziene prin sisteme centralizate, fântâni, dar și izvoare utilizate de populație în scopuri tehnice sau pentru animale.

Im.16: izvorul Velnița din s. Inești (r-nul Telenești)

Im.17: izvorul Velnița din s. Inești (r-nul Telenești)

Im.18: la fântână din lunca râului Ciulucul Mic, s. Bursuceni (r-nul Sângerei)

Im.19: găștele în râul Ciulucul Mic, s. Bursuceni (r-nul Sângerei)

Din punct de vedere administrativ, bazinul râului Ciulucul Mic include 2 orașe (centre raionale) și 66 de sate, ocupînd parțial teritoriul a 3 raioane cu un număr total

de populație de circa 63 mii oameni. Cea mai mare parte a bazinului – trece prin raionul Telenești. Nemijlocit pe cursul de bază a râurilor (fără afluenți) – sunt amplasate: pe Ciulucul Mic – un oraș (or. Telenești) și 16 sate; pe Ciulucul de Mijloc - 8 sate; pe Ciulucul Mare – un oraș (or. Sângerei) și 12 sate. Toate trei brațe ale râului traversează toate trei raioane.

Im.20: un canal / afluent al râului Ciulucul Mic, care vine din partea orașului Telenești

Im.21: râul Ciulucul Mic în orașul Telenești

Im.22: orașul Sângerei, din partea drumului de ocolire

Im.23: râul Ciulucul Mare în orașul Sângerei

Identificarea, delimitarea și clasificarea corpurilor de apă din bazinul râului nu a fost efectuată (lipsa de mijloace financiare necesare și timp) și se propune ca una din activități din planul de măsuri pentru anii 2019-2020.

Im.24: iazul în amonte de s. Glinjeni (r-nul Fălești)

Im.25: iazul lângă s. Biliceni Vechi (r-nul Sângerei). Sus se vede o gunoiște.

Cadrul instituțional existent în sub-bazin

La nivel național acțiunile de management integrat al resurselor de apă este efectuat, conform Legii apelor și Strategiei de mediu 2014-2023, de către Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului (Direcția politici de management integrat al resurselor de apă) și Agenția Apele Moldovei.

La nivelul sub-bazinului – în a doua jumătate a anului 2018 a fost constituit Comitetul de sub-bazin al râului Ciulucul Mic.

Pe data de **7 decembrie 2018**, Consiliul Raional Telenești și Asociația Obștească Ecovisio au desfășurat Prima Ședință de constituire a Comitetului subbazinal al râului Ciulucul Mic, organizată în cadrul proiectului “Managementul integrat al apelor și reabilitarea ecologică a bazinului râului Ciulucul Mic”, susținut de Programul de Suport (granturi) pentru proiecte mici oferite ONG-urilor în domeniul managementului integrat al resurselor de apă, finanțat din Proiectul SDC-ADA “Consolidarea cadrului instituțional în sectorul alimentării cu apă și sanitație din Republica Moldova”, coordonat de Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului și Agenția “Apele Moldovei”.

Evenimentul a fost organizat în baza cadrului legal și regulatoriu național - Legea apelor, Regulamentul-tip al Comitetului de bazin și ca urmare a Deciziilor și Dispozițiilor Consiliilor Raionale Telenești (nr. 5/12, din 18.10.2018), Sângerei (nr. 5/8, din 18.10.2018) și Fălești (nr. 45-d, din 16.10.2018) de a crea Comitetul subbazinal al râului Ciulucul Mic, de a nominaliza membrii și aproba proiectul regulamentului Comitetului.

Agenda ședinței a inclus următoarele puncte de bază:

- Prezentarea Regulamentului, drepturilor și obligațiilor Comitetului subbazinal, prezentarea membrilor Comitetului din toate trei raioane
- Alegerea Președintelui și vicepreședinților Comitetului de subbazin al râului Ciuluc
- Prezentarea stării râului, problemelor identificate, a obiectivelor și acțiunilor demarate
- Prezentarea proiectului Planului de gestiune a subbazinului râului Ciulucul Mic, problemele identificate și acțiunile prioritare, inițiativele și acțiunile pentru anul 2019

Au fost prezenți 41 persoane - reprezentanți de la Consiliile raionale din Raionale Telenești, Sângerei și Fălești, Primari din localitățile din bazin, Agenția Apele Moldovei, Institutul de Ecologie și Geografie, Agenția de Mediu (nord), Inspectoratul Protecția Mediului, instituțiile de profil și desconcentrate, organizațiile implicate și asociațiile obștești din toate trei raioane, reprezentanții proiectului ADA/SDC, AO Centrul Național de Mediu (bazinul râului Răut) și AO EcoVisio.

În calitate de Președinte a Comitetului de subbazin a râului Ciulucul Mic a fost unanim ales Dl Vasile Harghel, Vicepreședintele raionului Telenești. În calitate de Vicepreședinți ai Comitetului au fost aleși Dl Ivan Cebotari, Vicepreședintele raionului Sângerei și Dl Vladimir Tăbîrță, Vicepreședintele raionului Fălești.

În calitate de secretariat al Consiliului de subbazin a fost desemnată AO EcoVisio, în coordonare cu Direcția Economie a Consiliului Raional Telenești.

Despre deciziile Consiliilor rationale și crearea Comitetului de sub-bazin a râului Ciulucul Mic și prima ședință – a fost informată Agenția Apele Moldove (copiile documentelor transmise, corespunzător) și Centrul Național de Mediu (Comitetul de sub-bazin Răut).

În bazinul râului își desfășoară activitățile Agenția de Mediu (creată în 2018) – Agenția de Mediu Nord (cu sediul la Bălți) și Inspectoratul pentru Protecția Mediului (inspecțiile raionale Fălești, Sângerei și Telenești). Reprezentanții Agenției de Mediu Nord și a Inspectoratelor raionale au intrat în Comitetul de sub-bazin.

Agenția de Mediu Nord, ca subdiviziune a Agenției de Mediu (Chișinău) va asigura implementarea unor noi instrumente de protecție a mediului cum ar fi: sistemul de evaluare a impactului asupra mediului de la activitățile economice, de evaluare strategică de mediu, de monitoring ecologic integrat, de autorizare integrată de mediu, de gestionare a deșeurilor, a sistemului informațional integrat de mediu.

Inspectoratul pentru Protecția mediului va exercita în continuare în exclusivitate funcțiile de control ecologic la nivel național și local. Activitatea Inspectoratului include activități legate de protecția resurselor de apă, managementul deșeurilor, conservarea biodiversității, respectarea legislației de mediu etc. Date generalizate privind activitatea Inspectoratului sunt incluse în Anuarul elaborat și publicat anual.

Informarea și conștientizarea publicului

În cadrul proiectului “Managementul integrat al apelor și reabilitarea ecologică a bazinului râului Ciulucul Mic”, implementat de AO EcoVisio, în perioada anului 2018 și până în prezent au avut loc mai multe evenimentele educaționale în școli din raioanele Telenești și Sângerei, la care a participat circa 1200 de elevi.

Im.26: lecția ecologică dedicată râului Ciuluc în cadrul gimnaziului "M.Eminescu", or. Telenești

Im.27: lecția ecologică dedicată râului Ciuluc la LT "Olimp", or. Sângerei

Au fost elaborate și distribuite materiale informative și pliante (despre necesitatea restabilirii și înverzirii fâșiilor de protecție a râului, compostare cu un tiraj de peste 1500 exemplare în total – **anexa 2**). Au fost create pagina de Facebook: <https://www.facebook.com/activeciuluc/> - și un profil pe Instagram, dedicate inițiativei de reabilitare a râului: <https://www.instagram.com/activeciuluc/>

Au fost organizate și desfășurate doua concursuri de desen pentru copii:

- Concursul raional (Telenești) de artă plastică cu genericul "Salvează râul Ciuluc!", desfășurat de Școala de arte plastice "Nicolae Moisei" (Telenești), cu efectuarea totalurilor pe data de 7 decembrie 2019, iar expoziția de desene câștigătoare fiind expusă în incinta Consiliului raional, etajul 2. În cadrul concursului au participat 66 de elevi cu vârsta cuprinsă între 7 și 18 ani;
- Concursul raional (Sângerei) de artă plastică cu genericul "Ciuluc: apă vie / apă moartă. Ce alegi tu?", cu totalizarea și nominalizarea învingătorilor, înmînarea diplomelor pe data de 11 ianuarie 2019, expoziția fiind desfășurată la Muzeul Etnografic Sângerei. În cadrul concursului au participat 96 copii și adolescenți de 5-17 ani din mai multe localități ale raionului.

Im.28: la ceremonia de premiere a concursului de artă plastică "Ciuluc: apă vie / apă moartă. Ce alegi tu?", 11.01.19, r-nul Sângerei

Im.29: la ceremonia de premiere a concursului de artă plastică "Salvează râul Ciuluc", 07.12.18, r-nul Telenești

2. Condițiile naturale

Clima

Bazinul râului Ciulucul Mic se află în zona cu clima temperat-continentală, cu temperaturi medii cuprinse între $-3,5^{\circ}\text{C}$ în ianuarie și $+21,4^{\circ}\text{C}$ în iulie. Perioadele calde ale anului durează în medie circa 190 de zile, iar observațiile de lungă durată la stațiile meteorologice din Bălți și Fălești denotă o creștere stabilă a temperaturii medii anuale cu $0,01^{\circ}\text{C}/\text{an}$, ceea ce corespunde tendinței de schimbare a temperaturii medii a aerului pe teritoriul Moldovei în ansamblu. Cantitatea de precipitații atmosferice este în medie de 600 mm/an, care pe fundalul creșterii temperaturilor medii anuale și caracterului sezonier, nu contribuie la creșterea sau menținerea unui nivel stabil al resurselor de apă în bazinul râului.

Stratul de zăpadă se stabilește în decembrie-ianuarie și se menține, în dependență de an, până la sfârșitul lunii sau în februarie-martie. Grosimea maximă a acestuia pe platformele meteorologice a atins circa 30-40 cm (ianuarie 2018, SM Bravicea).

Din punct de vedere meteorologic, cele mai multe riscuri sînt legate de fluctuații ale temperaturii și secete frecvente.

Relieful și solurile

Bazinul este situat pe Dealurile Ciulucurilor. Cumpana de apă este bine exprimată avînd cotele absolute de 300-400 m, care trec pe vîrfurile dealurilor, mai rotunjite pe malul stîng și ascuțite, cu versanți abrupti, pe malul drept. Bazinul este constituit din calcare, nisipuri și marnă terțiară, cu o cuvertură de argile nisipoase și luturi loessoidale. Solurile sunt cernoziomice și cenușii de pădure.

Gradul înalt de valorificare agricolă are un impact semnificativ asupra calității mediului, afectînd echilibrul ecologic al ecosistemelor, cauzînd degradarea solurilor și procese de deșertificare.

Procese geodinamice

În bazinul râului Ciulucul Mic, ca și pe teritoriul întregii țări, condițiile naturale, care țin cu precădere de particularitățile reliefului, structura geologică și condițiile hidrogeologice ale teritoriului, favorizează, alături de specificul regimului climatic și, în mare parte, sub influența precipitațiilor abundente sezoniere și factorului antropic (defrișările masive ale pădurilor și tăierile arbuștilor pe pante, fără a implementa măsuri compensatorii), producerea alunecărilor de teren.

Frecvența alunecărilor de teren este mai pronunțată în partea centrală a bazinului râului, unde predomină fragmentarea verticală a teritoriului și, respectiv, versanții au un potențial energetic sporit. Alunecările de teren reprezintă o sursă importantă de aluviuni în albiile râurilor, cauzînd majorarea gradului de turbiditate a apei și, respectiv, afectînd starea ecologică a albiei și malurilor etc.

Im.30: dealul supus alunecărilor de teren lângă s. Bursuceni (r-nul Sângerei)

Im.31: malul râului Ciulucul Mic în apropierea punctului de vărsare în râul Răut, s. Sărătenii Vechi (r-nul Telenești)

Resursele de apă

Rețeaua hidrografică a subbazinului Ciulucil Mic este reprezentată de 3 râuri (Ciulucul Mic, Ciulucul de Mijloc și Ciulucul Mare), cu lungimea comună de peste 160 km și afluenți cu lungimea de 1-10 km, circa 600 de lacuri și iazuri și alte bazine artificiale de apă (în cele 3 raioane). Cele mai lungi râuri din cadrul subbazinului sunt Ciulucul Mic, Ciulucul de Mijloc și Ciulucul Mare. Densitatea rețelei hidrografice este de 0,45 km/km².

Tabelul nr.2

Caracteristicile de bază ale râurilor din bazinul râului Ciulucul Mic

Rîul	Lungimea râului, km	Suprafața bazinului hidrografic, km²	Numărul cursurilor de apă	Lungime a totală, km	Densitatea rețelei hidrografice km/km²
Ciulucul Mic*	61	1060	123	476	0,45
Ciulucul de Mijloc	44	302	56	175	0,53
Ciulucul Mare	58	423	58	234	0,55

*Include și datele de pe Ciulucul de Mijloc și Ciulucul Mare

Apele râului reprezintă principala sursă de apă pentru biodiversitatea acvatică, irigare, viticultură și piscicultură.

Acumulările de apă artificiale au fost create pentru satisfacerea necesităților în creștere de apă pentru agricultură și piscicultură, preponderent în anii '60-'70 ai secolului al XX-lea și ulterior, în anii 2000-2010, dar și în vederea reglării scurgerii râurilor, dezvoltării pisciculturii, industriei, irigației, pentru recreație și protecția contra viiturilor. Totodată, pe multe segmente – albia naturală a râului a fost îndreptată și izolată de luncă prin diguri.

În zona subbazinului sînt prezente doar 1,5% din resursele de exploatare a apelor potabile subterane ale Republicii Moldova, care se extrag din circa 500 de sonde, reprezentînd 6% din numărul total al sondelor exploatabile ale țării.

**Rezervele de exploatare a apelor subterane pe raioane administrative din subbazinul
Ciulucului Mic**

Nr. crt.	Raionul administrativ	Rezervele de exploatare, mii m ³ per zi			Numărul de zăcăminte	Numărul de sonde exploatabile
		Potabile	Tehnice	Total		
1.	Sîngerei	6,2	-	6,2	2	292
2.	Telenești	6,0	4,3	10,3	2	235
3.	Fălești (va fi completat)	-	-	-	-	-
	Total pe subbazin	12,2	4,3	16,5	4	527
	% din totalul pe țară	1,4%	2,2	1,5	2,3	6,7
	Total pe țară	869,5	193,25	1 061,85	170	7801

Sursa: Agenția Apele Moldovei, 2017

Ecosisteme naturale

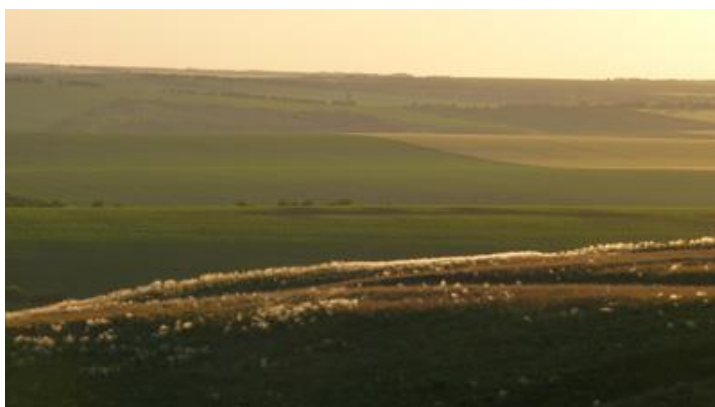
Bazinul râului Ciulucil Mic se caracterizează preponderent prin ecosisteme naturale forestiere și de luncă. Ecosistemele de luncă au suprafețe reduse și sînt puternic deteriorate, astfel că doar ecosistemele forestiere și cîțeva zone umede din bazin mai oferă habitate sustenabile pentru obiectele diversității biologice.

Im.32: lunca râului Ciulucul Mic, s. Cășla (r-nul Telenești)

Im.33: lunca râului Ciulucul Mare, s. Pompa (r-nul Fălești)

Im.34: peisajul din r-nul Sîngerei (în împrejurimile satului Nicolaevca)

Im.35: păsările sălbatice la unul dintre iazuri de lângă s. Glinjeni (r-nul Fălești)

Cea mai mare parte din suprafața bazinului de recepție a râului Ciuluc este arată; sectoarele mai înalte sunt ocupate de păduri de foioase (carpen, stejar, arțar, tei, frasin) care ocupă 0,8% din suprafața bazinului (media pe țară fiind de 10,4%). Mlaștinile ocupă doar 0,2% din suprafața totală.

Vegetația este reprezentată de plante specifice zonelor de câmpie, cu unele particularități de stepă și silvostepă. Pădurile sunt rare, acestea ocupând suprafețe neînsemnate pe colinele și văile din apropierea satelor: Rădoaia (Pădurea Rădoaiei), Heciul Vechi (Pădurea Veche), Chișcăreni (Pădurea Popii), Coșcodeni (Zîmbroaia), Dumbrăvița (Rădiul), Prepelița (Schinăriile). În total, pădurile și fâșiile forestiere ocupă o suprafață de 11 239 ha. Speciile de arbori mai răspândite sunt: stejarul, carpenul, fagul, frasinul, arțarul, plopul, salcâmul. Flora este bogată și în plante de cultură agricolă: cerealiere, legumicole, tehnice, floricole; pomi fructiferi, viță de vie.

Fauna o alcătuiesc speciile tipice de câmpie: vulpea, iepurele, mistrețul, bursucul, țistarul, iar dintre păsări: vrabia, ciocârlia, graurul, pițigoii, cucul, cioara, potârniche, prepelița, porumbelul de câmp, ciocănitoarea. Cele mai răspândite specii de pești din lacuri și iazuri sunt: crapul, sîngerul, novacul, carasul, știucă, șalăul, plătica, baboiul, țiparul.

Împădurirea versanților și a zonelor de protecție a râurilor constituie măsuri necesare, care contribuie semnificativ nu numai la consolidarea terenurilor și diminuarea alunecărilor de teren, dar și la păstrarea biodiversității și arhitecturii peisagistice. Diminuarea capacității ecosistemelor silvice de a produce masă lemnoasă și alte produse ale pădurilor va diminua aceste contribuții, care treptat ar putea să dispară. Crearea plantațiilor forestiere alternative pe terenuri degradate, în zonele de protecție a corpurilor de apă reduce considerabil presiunea asupra terenurilor, biodiversității și stării lor ecologice.

Conform legislației, zona de protecție a apelor râurilor și bazinelor de apă include lunca râului, primele terase supraluncă, muchiile și povârnișurile abrupte ale malurilor principale, râpile și văgăunile care intră nemijlocit în valea râului. În zona de protecție a apelor râurilor și bazinelor de apă se instalează un regim special de activitate economică. În cazul folosirii surselor de apă de suprafață drept surse de apă potabilă pentru rețele centralizate, în locurile de captare a apei se stabilesc zone de protecție sanitară, care prevăd un regim special de exploatare. În zona de protecție a apelor se separă fișia riverană de protecție a apelor în ale cărei hotare activitatea economică este strict limitată.

2. Presiuni și impacturi

În subbazinul râului Ciulucul Mic au fost identificate următoarele problemele în domeniul calității și gestionării resurselor de apă și a infrastructurii de alimentare cu apă și canalizare:

1. lipsa unui sistem integrat de gestionare a resurselor de apă;
2. volumul limitat al resurselor de apă, ce afectează capacitatea de dezvoltare economică a localităților din subbazin;
3. degradarea continuă și poluarea resurselor de apă de suprafață (în special a afluenților) și apelor subterane, cauzată de sistemele de sanitație individuale ale gospodăriilor casnice, deversările de apă uzată insuficient epurată sau neepurată, infiltrațiile provenite din sistemele de canalizare și zonele de depozitare inadecvată a deșeurilor menajere solide, de activitățile agricole, de inundații;
4. riscurile mari ce țin de calamitățile naturale și impactul schimbărilor climatice (secete, inundații, uscări ale albiei raurilor, bazinelor de apă și zonelor umede);
5. accesul limitat al populației (în special al celei din mediul rural) la surse sigure de apă și sisteme de canalizare;
6. constrângerile bugetare, insuficiența investițiilor, lipsa interesului sectorului privat de a investi în activități de protecție a mediului și dezvoltarea infrastructurii de aprovizionare cu apă și canalizare, gestionare a deșeurilor etc.

La agravarea acestor probleme contribuie în ansamblu activitățile economice din zonă, care se mențin sau se relansează sporadic în ultimul deceniu:

- Dezvoltarea/restabilirea complexelor animaliere mari;
- Intensificarea agriculturii;
- Intensificarea pisciculturii;
- Pășunatul excesiv;
- Majorarea volumului de deșeuri.

Im.36: o turmă de oi pe malurile râului Ciulucul Mic, s. Coșcodeni (r-nul Sângerei)

Im.37: găștele pe râul Ciulucul de Mijloc, s. Glinjeni (r-nul Fălești)

Calitatea apei și starea mediului în ansamblu în bazinul râului Ciulucul Mic sînt determinate de multiple presiuni și impacturi de origine geodinamică sau

antropică, cărora se supun corpurile de apă din țară în general. Din aceste considerente determinarea presiunilor și a impacturilor trebuie tratată ca o preocupare continuă și absolut necesară pentru a le putea diminua prin măsuri argumentate din punct de vedere științific și economic, în vederea asigurării durabilității lor și a unui mediu de calitate în subbazinul râului Ciulucul Mic și subbazinul râului Răut – artera principală din Districtul Nistru.

Aspecte demografice

Analiza populației localităților din subbazin este unul dintre elementele-cheie în evaluarea presiunilor și impacturilor potențiale și posibile, amplitudinea cărora este direct proporțională cu densitatea populației și activitățile economice realizate.

Numărul total al populației în zona subbazinului este de cca 70 mii de locuitori. Sporul natural este negativ, iar dinamica și studiile denotă că această tendință se va menține în următorii ani, avînd în vedere și situația social-economică, care cauzează emigrarea populației, în special a tineretului, de la sate la orașe și în afara țării.

Acțiunile de protecție și restabilire ecologică a subbazinului râului Ciulucul Mic în perioada 2019-2024 se axează în special pe următoarele localități:

- **R-nul Fălești:** satele Beleuți, Pompa, Ciuluc, Glinjeni, Pietrosu, Măgura Nouă - 6 localități,
- **R-nul Sângerei:** satele Coada Iazului, Biliceni Vechi, or. Sângerei, Grigorăuca, Copăceni, Mihailovca, Prepelița, Chișcăreni, Iezărenii Vechi, Ciuciuieni, Slobozia-Măgura, Bursuceni, Coșcodeni, Flămânzeni, Bocancea-Schit - 15 localități,
- **R-nul Telenești:** satele Cucioaia Nouă, Ghiliceni, Zgârdești, Cășla, Mândrești, Ciulucani, Mihălașa, or. Telenești, Inești, Zăicani, Verejeni, Ratuș - 12 localități

În total – 68 localități, 80813¹ de persoane (41,018 femei, 38,895 bărbați).

Sursele punctiforme de poluare

În bazinul raului Ciulucul Mic, ca și pe teritoriul întregii țări, sursele de poluare a apelor de suprafață și a celor subterane provin în cea mai mare parte din sectorul gospodăriei comunale (stațiile de epurare, apele uzate, deversările apelor neepurate din sistemul comunal, generarea și managementul neadecvat al deșeurilor menajere solide), al industriei alimentare, sectorul agricol (acumulările de dejecții animaliere, poluarea cu pesticide, îngrășăminte, eroziune etc.), sectorul energetic (bazele de produse petroliere, stațiile de alimentare cu petrol etc.) și alte focare de poluare continuă.

---

¹ Conform recensământului din anul 2004

Sistemul actual de monitorizare a surselor de poluare a apelor de suprafață acoperă doar sursele provenite din activitățile utilizatorilor primari de apă în urma epurării insuficiente a apelor uzate sau a evacuării lor din sistemele de canalizare fără epurare, cazuri frecvente în majoritatea localităților urbane sau periurbane, situație agravată de starea deplorabilă și în continuă degradare a stațiilor de epurare și preepurare a apelor uzate.

În ultimii ani au fost construite noi stații de epurare (Telenești, Sângerei) și, în urma efectuării lucrărilor de reabilitare și modernizare din fonduri externe sau din Fondul Ecologic Național, numărul stațiilor de epurare funcționale a crescut.

Im.38: stația de epurare din or. Telenești

Im.39: deversarea apelor uzate tratate de la stația de epurare din or. Telenești

În scopul realizării măsurilor de reducere a poluării din sursele punctiforme, este necesară determinarea presiunii pe care ele o exercită, respectiv este necesară monitorizarea numărului acestor surse și a cantității de poluanți deversați în mediul înconjurător.

Fiind suficient de costisitoare, aceste măsuri necesită o estimare cantitativă pentru a fundamenta economic planificarea eșalonată a resurselor.

Întreprinderile industriei alimentare

În cazul în care nu dispun de utilaj eficient de epurare, întreprinderile industriei alimentare constituie surse importante de poluare punctiformă.

Ramura producerii băuturilor alcoolice și nealcoolice este următoarea după volumul de consum al apei. Industria de conserve consumă, de asemenea, o cantitate semnificativă de apă. Unele întreprinderi mari sînt dotate cu stații de tratare a apei, însă întreprinderile mici, din cauza rentabilității scăzute, practic nu dispun de stații de epurare a apelor uzate și se află în rîndul celor mai mari poluatori ai resurselor de apă din cadrul bazinului. O altă sursă de poluare a apei o constituie industria produselor lactate, întreprinderile de mezeluri și prelucrare a cărnii. Dintre ramurile industriei alimentare, cea mai largă răspîndire o au întreprinderile industriei de panificație, care se consideră că funcționează cu un consum neînsemnat de apă, astfel încît majoritatea lor nu apar în statisticile utilizatorilor de apă.

Impactul deșeurilor

Modul în care în prezent sînt colectate și gestionate deșeurile generează în bazinul Ciuluc, ca și în toată țara, cele mai numeroase surse de poluare punctiformă, ceea ce creează o situație de risc sporit pentru calitatea mediului și sănătatea populației. Conform datelor Inspectoratelor ecologice raionale pentru anul 2017, în zona au fost identificate circa 215 de gunoiști neautorizate, care ocupau o suprafață de aproximativ 12,5 ha. O parte din aceste gunoiști au fost lichidate în bilunarul de salubritate și înverzire, dar multe din ele revin la locul lor pe parcursul anului din cauza atitudinii populației.

De exemplu, în teritoriul raionului Telenești, este un singur poligon pentru depozitarea deșeurilor municipale solide care corespunde cerințelor ecologice și sanitare. Acest poligon este amplasat la distanța de 7,0 km de orașul Telenești și 2,0 km de satul Băneștii Vechi. A fost pus în funcțiune obiectul la 20.05.2013. Proiectul de execuție - „Managementul deșeurilor menajere în localitățile raionului Telenești și Sîngerei” - la data de 25.10.2011 a primit Avizul pozitiv al Expertizei Ecologice de Stat care are Nr.05-5-3891/2023. Obiectivul nominalizat este gestionat de către Întreprinderea municipală „Serviciul salubritate Telenești.

Tendința de creștere a cantității deșeurilor produse este destul de pronunțată: media pe țară este de cca 225 kg/an pe cap de locuitor în mediul urban (400 kg/an în orașe) și de cca 180 kg/an în mediul rural. În mediul urban, cca 90% din populație are acces la serviciile specializate de salubritate, iar în mediul rural serviciile de gestionare a deșeurilor aproape că lipsesc, ceea ce face complicată urmărirea și estimarea volumului lor. Problema principală este lipsa întreprinderilor de gestionare a deșeurilor și, drept urmare, transportarea și depozitarea lor neautorizată, depozitarea lor în locuri neconforme standardelor de depozitare, astfel că orice depozit de deșeuri reprezintă o sursă importantă de poluare a solului și a apelor subterane.

Procesele de colectare separată a deșeurilor reciclabile se regăsesc în centrele raionale, dar funcționează încă la o capacitate redusă, iar acest proces nu are o amplare în localitățile rurale.

Im.40: gunoiștea neautorizată pe malul râului Ciulucul Mic și a iazului în s. Ghiliceni, r-nul Telenești

Im.41: containere pentru colectarea deșeurilor – inclusiv pentru colectarea separată a plasticului – în or. Telenești

Depozitele de substanțe chimice

În perioada anilor 2003-2008, pe teritoriul întregii țări au fost colectate, ambalate și stocate în 23 de depozite peste 3350 de tone de pesticide inutilizabile și interzise, poluanți organici persistenti din 350 de depozite și 40 de înhumări ilicite din fostele gospodării agricole. Pesticidele acumulate în depozitele raionale la Telenești (Ratuș) și Sîngerei au fost evacuate în perioada anilor 2006-2010 pentru eliminare peste hotarele țării. Totodată, mai rămîne problema depozitelor vechi, abandonate sau demolate. Evaluarea stării depozitelor vechi și abandonate de pesticide va fi inclusă în activitatea de identificare a surselor potențiale de poluare.

Poluarea difuză

Presiuni exercitate de modul de utilizare a terenurilor

Terenurile agricole în subbazinul râului Ciulucil Mic ocupă în medie pe raioane circa 50-70 % din suprafața totală. Aproape o jumătate din suprafața districtului este ocupată de terenuri arabile (circa 50 %), pe care se cultivă preponderent cereale și plante tehnice, iar în zonele irigate se practică legumicultura.

Poluarea difuză generată de agricultură se calculează după ponderea suprafeței agricole, a suprafeței corpului de apă și a suprafeței utilizate în agricultură.

Utilizarea îngrășămintelor

În ultimii 20 de ani cantitatea de substanțe chimice utilizate în agricultură a scăzut de aproximativ 10 ori, atingînd valorile caracteristice pentru anii '60 ai secolului trecut, ceea ce a determinat diminuarea, într-o măsură oarecare, a impactului asupra calității apei rîului. Îngrășămintele organice se utilizează în cantități mai mici, în unele raioane aproape lipsind această practică, în mare parte din cauza absenței complexelor mari de creștere a animalelor. În ultimii ani se observă totuși o tendință de creștere a utilizării îngrășămintelor, atît a celor minerale, cît și a celor organice, ceea ce determină necesitatea observărilor mai riguroase și metodice privind presiunea și impactul asupra componentelor de mediu, în special a apelor de suprafață și freatică.

Creșterea animalelor și pășunatul excesiv

În teritoriile de pășuni, care sînt preponderent răspîndite pe pante afectate de eroziune, ravene și alunecări de teren, fiind expuse pășunatului excesiv, devin terenuri foarte vulnerabile.

Pășunile existente, în mare parte degradate, cu înveliș ierbos sărac și o productivitate biologică scăzută, nu pot satisface cerințele crescînde ale sectorului animalier în dezvoltare. Șeptelurile de animale depășesc cu mult normele optime recomandate de un animal convențional/ha de pășuni.

Pășunatul intens cu efective excesive ca număr și varietate de animale, precum și nerespectarea regimului de exploatare și regenerare a covorului vegetal contribuie

la degradarea continuă a acestor categorii de terenuri. Degradarea terenurilor, la rândul său, cauzează modificarea regimului hidric al terenurilor, scăderea nivelului apelor freatice, modificarea gradului lor de mineralizare și intensificarea eroziunii.

În general, producția de cereale și creșterea animalelor cauzează poluarea apelor cu nutrienți și pesticide din cauza spălării de pe suprafața terenurilor agricole, scurgerii și pătrunderii dejectiilor de la fermele de animale în apele de suprafață și freatice etc.

Poluarea cu compuși ai azotului și fosforului este măsurată, dar este insuficient documentată, fapt care complică reglementarea consumului de substanțe cu compoziții acestor elemente chimice, elaborarea măsurilor de diminuare a poluării și calcularea costurilor pentru reducerea progresivă.

Apele meteorice, rezultate în urma precipitațiilor intense, și inundațiile, antrenând în procesul scurgerii atât ape uzate, cât și deșeuri, îngrășăminte chimice, pesticide și alți poluanți, la fel constituie o sursă de poluare a apelor.

Im.42: o turmă de oi în lunca râului Ciulucul Mare, s. Coadă Iazului (r-nul Sângerei).

Im.43: malul râului Ciulucul Mare în or. Sângerei – aproape fiecare metru stricat de vacile care vin la adăpat. Baligă pe mal și în apă.

Im.44: o stână chiar pe malul râului Ciulucul Mic, s. Verejeni (r-nul Telenești)

Im.45: o turmă de oi pe malurile râului Ciulucul Mic, or. Telenești

Efecte ale modificării regimului hidric prin captare și regularizare

Influența reglării scurgerii asupra stării cantitative și calitative a apei

Acumulările de apă (iazurile și lacurile de acumulare), create de-a lungul cursurilor de apă a râului Ciulucul Mic (Ciulucul de Mijloc și Ciulucul Mare) pentru a regla debitul cursului de apă, piscicultură și irigare, sînt peste 60 la număr, cu o suprafață totală a oglinzii apei de peste 3 700 de hectare. Numărul real și capacitatea totală actuală a bazinelor de acumulare necesită a fi evaluată, deoarece unele iazuri sunt uscate, iar altele au secăt considerabil.

Im.46: unul dintre iazuri de pe cursul râului Ciulucul de Mijloc, în amonte de satul Glinjeni (r-nul Fălești)

Im.47: iazul de pe unul dintre afluenții râului Ciulucul Mic, recent denămolit și aflat în proces de reabilitare de către APL; s. Ciulucani (r-nul Telenești)

Situația privind influența acumulărilor de apă asupra stării afluenților este critică.

În planul de management al râului Nistru este indicat că diminuarea scurgerii în bazinul râului Ciuluc este de circa 12-14%, dar situația reală demonstrează că lacurile de acumulare diminuează scurgerea practic la 100%, în special în perioada caldă a anului.

Im.48: lunca și albia uscată a râului Ciulucul Mic – privite de pe digul unui iaz mare care nu dă drumul la apă, s. Pietrosu (r-nul Fălești)

Im.49: unul dintre iazuri de pe cursul râului Ciulucul de Mijloc, în amonte de satul Glinjeni (r-nul Fălești): nivelul apei nu ajunge la scurgere

Modificările hidromorfologice

Rîurile au fost indignite pentru a proteja localitățile, terenurile agricole, pășunile de inundații. Porțiuni mari ai râului au fost canalizate cu modificarea albiei.

Pe toate trei râuri și afluenții lor populația a construit baraje ilegale pentru reținerea apei și în calitate de poduri.

Modificările fizice ale mediului au avut un impact semnificativ asupra regimului hidrologic și a ecosistemelor.

Im.50: diguri care canalizează canale/afluenți și râul Ciulucul Mic, or. Telenеști

Im.51: un baraj folosit ca pod și pentru a reține apa pe râul Ciulucul Mic, s. Bursuceni (r-nul Sângerei). Se vede că țeava e mai sus nu doar decât nivelul apei, dar și în principiu decât nivelul solului

Im.52: râul Ciulucul Mare în satul Biliceniei Vechi (r-nul Sângerei): starea apei între baraje.

Im.53: ultimul din seria de baraje din satul Biliceniei Vechi (r-nul Sângerei). Se observă diferența nivelurilor, lipsa scurgeri și faptul că după baraj râul – Ciulucul Mare – demult n-a curs.

Im.54: un bazin de apă pentru păsări creat prin instalarea unui baraj pe cursul râului Ciulucul de Mijloc, s. Glinjeni (r-nul Făleşti). În dreapta se vede albia naturală a râului.

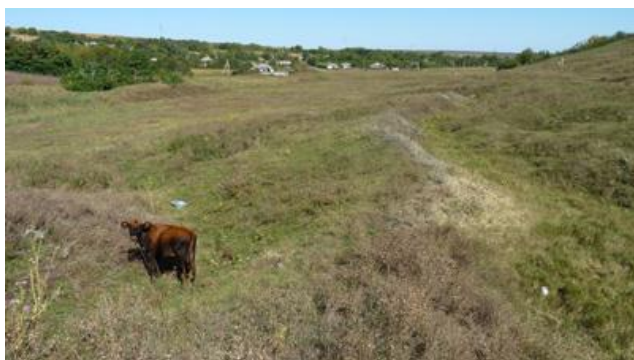
Im.55: scurgere dintr-un iaz (în spatele fotografului) pe cursul râului Ciulucul de Mijloc, s. Glinjeni (r-nul Făleşti). Se observă o adâncitură pentru adăpatul vitelor. Nu curge apa din țeavă, și nici din bazin nu este o scurgere.

Lacurile de acumulare produc în principal întreruperea continuității scurgerii și regularizarea debitelor, fapt care determină schimbarea regimurilor hidric și termic.

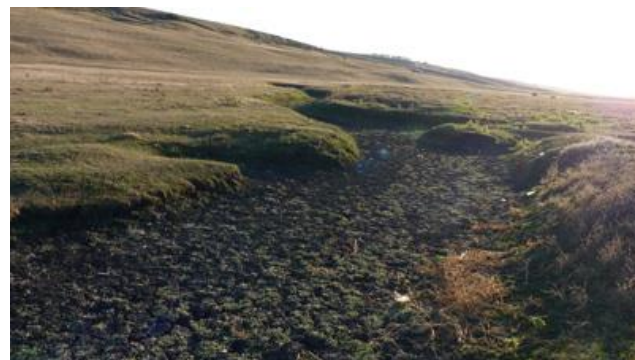
Alunecările de teren, care la fel cauzează modificări hidromorfologice, frecvent sînt rezultatul practicilor de valorificare inadecvată a terenurilor, cum ar fi valorificarea versanților fără evaluarea stabilității lor, defrișarea și aratul intensiv, construirea iazurilor și a obiectelor antieroziionale pe versanți sau în zona adiacentă, irigarea teritoriilor adiacente sectoarelor de loc pe terenuri agricole, fapt care duce la excluderea lor din circuitul agricol și transformarea ulterioară în pășuni sau terenuri care necesită a fi împădurite.

Schimbările climatice

Seceta în Republica Moldova este unul dintre cele mai importante hazarduri naturale (12,5% din numărul total de hazarduri), reprezentînd trăsătura specifică a climei regionale. Spre exemplu, în anul 2018 în lunile august-octombrie s-a observat lipsa precipitațiilor în raioanele vizate, care a condus la uscarea solului și a albiei râului și, ca urmare, a adus prejudicii economice în agricultură și silvicultură.

Im.56: un vițel lângă albia demult uscată a râului Ciulucul Mare; apă pentru băut stăpânii îi dau într-un leghean. S. Beleuți (r-nul Fălești)

Im.57: albia uscată a râului Ciulucul Mare la s. Coadă Iazului (r-nul Sângerei). Se află în așa stare majoritatea anului.

Schimbarea climei este unul dintre factorii care va influența indicele de disponibilitate a apei în viitor. Vulnerabilitatea la impactul schimbării climei, în special în ceea ce privește resursele de apă, poate fi redusă prin măsuri care ar îmbunătăți utilizarea lacurilor de acumulare, a barajelor și îndiguirilor, protejarea zonelor umede, protecția infrastructurii de irigare împotriva inundațiilor, instalarea sistemelor de alertă privind ruperea digurilor etc. Abordarea complexă a acestui subiect necesită coordonarea eforturilor prin sincronizarea strategiilor sectoriale cu impact direct sau indirect asupra resurselor naturale.

Reducerea riscului și adaptarea la schimbările climatice trebuie efectuate în întregul bazin.

3. Zonele protejate

În bazinul râului Ciulucul Mic există următoarele arii protejate de stat²:

La capitolul Monumentelor naturii³, categoria Hidrologice - rezervorul de apă de pe râul Ciulucul Mare⁴:

Nr. crt.	Denumirea	Suprafața (ha)	Amplasamentul	Deținătorii de terenuri
B) HIDROLOGICE				
Raionul Sîngerei				
24	Rezervorul de apă de pe râul Ciuluc	8,6	La 1,5 km est de satul Mihailovca	Întreprinderea Agricolă "Mihailovca"

Din categoria celor botanice⁵, găsim două exemplare de arbori seculari, ambele stejari pedunculati în raionul Telenești:

Nr. crt.	Denumirea	Nr. arborilor	Amplasamentul	Deținătorii de terenuri
b) Arbori seculari				
Raionul Telenești				
08	Stejar pedunculat	1	Ocolul silvic Telenești, Vila Telenești, parcela 38, subparcela 5	Gospodăria Silvică de Stat Telenești
09	Stejar pedunculat	1	Ocolul silvic Mîndrești, Ghiliceni parcela 22, subparcela 7	Gospodăria Silvică de Stat Telenești

Din categoria rezervațiilor naturale⁶, găsim o rezervație silvică din raionul Telenești⁷:

Nr. crt.	Denumirea	Suprafața (ha)	Amplasamentul	Deținătorii de terenuri
A) SILVICE				
Raionul Telenești				
48	Ghiliceni	38	La sud-vest de satul Ghiliceni, ocolul silvic Mîndrești, Ghiliceni, parcela 24, subparcelele 1, 9, 11	Gospodăria Silvică de Stat Telenești

La capitolul Arii cu management multifuncțional⁸ sunt în total 12 sectoare / 164 de hectare, din care 8 ha sectoare reprezentative cu vegetație de stepă, și 158 ha sectoare reprezentative cu vegetație de luncă⁹.

² *Arie naturală protejată* - spațiu natural, delimitat geografic, cu elemente naturale reprezentative și rare, desemnat și reglementat în scopul conservării și protecției tuturor factorilor de mediu din limitele lui;

³ *Monument al naturii* - obiect unic al naturii avînd o deosebită valoare ecologică, științifică, culturală, istorică și estetică;

⁴ Legea Nr. 1538 din 25.02.1998 privind fondul ariilor naturale protejate de stat, anexa 3

⁵ Legea Nr. 1538 din 25.02.1998 privind fondul ariilor naturale protejate de stat, anexa 3

⁶ *Rezervație naturală* - spațiu natural, valoros din punct de vedere științific, destinat păstrării și restabilirii unui sau a mai multor componente ale naturii pentru menținerea echilibrului ecologic

⁷ Legea Nr. 1538 din 25.02.1998 privind fondul ariilor naturale protejate de stat, anexa 4

Nr. crt.	Denumirea	Suprafața (ha)	Amplasamentul	Deținătorii de terenuri
A) SECTOARE REPREZENTATIVE CU VEGETAȚIE DE STEPĂ				
Raionul Sîngerei				
3	Sector de stepă a Bălților	8	La 3 km vest de satul Vrănești	Primăria satului Iezărenii Vechi
B) SECTOARE REPREZENTATIVE CU VEGETAȚIE DE LUNCĂ				
Raionul Sîngerei				
8	Luncă cu firuță	12	Afluentul râului Ciulucul Mic, satul Bursuceni	Întreprinderea Agricolă "Doina"
9	Luncă cu iarba-cîmpului	3	Rîul Ciulucul Mic, satul Bursuceni	Întreprinderea Agricolă "Doina"
10	Luncă cu puccinellie	20	Lunca inundabilă a râului Ciulucul Mic, satul Dumbrăvița	Întreprinderea Agricolă "Dumbrăvița"
11	Luncă cu iarba-cîmpului stoloniferă	20	Afluentul râului Ciulucul Mic, satul Dumbrăvița	Întreprinderea Agricolă "Dumbrăvița"
12	Luncă cu păiuș	40	Lunca inundabilă a râului Ciulucul Mijlociu, satul Slobozia-Chișcăreni	Întreprinderea Agricolă "Chișcăreni"
Raionul Telenеști				
15	Luncă cu firuță	20	Afluentul râului Răut, satul Chițcanii Vechi	Primăria satului Chițcanii Vechi
16	Luncă cu puccinellie gigantică	30	Lunca inundabilă a râului Ciulucul Mare, satul Verejeni	Primăria satului Verejeni
17	Luncă cu puccinellie distanțată	10	Lunca inundabilă a râului Ciulucul Mijlociu, satul Verejeni	Primăria satului Verejeni
18	Luncă cu vegetație halofită	20	Lunca inundabilă a râului Ciulucul Mare, satul Bănești	Primăria satului Bănești
19	Luncă cu predominarea golomăfului	20	Lunca inundabilă a râului Ciulucul Mijlociu, satul Zgărdești	Primăria satului Zgărdești
20	Luncă cu iarba-cîmpului gigantică	8	Afluentul râului Ciulucul Mijlociu, satul Mîndrești	Primăria satului Mîndrești
	Total	158		

⁸ arie cu management multifuncțional - spațiu terestru și/sau acvatic (arie cu resurse gospodărite) în care, concomitent cu conservarea naturii, se efectuează valorificarea reglementată a florei, faunei, resurselor de apă și pășunilor, se practică turismul reglementat;

⁹ Legea Nr. 1538 din 25.02.1998 privind fondul ariilor naturale protejate de stat, anexa 7

4. Rețele de monitorizare

Cadrul juridic și instituțional

Monitorizarea hidrologică și hidrochimică a apelor de suprafață la nivel național este realizată de Serviciul Hidrometeorologic de Stat (SHS) în baza cadrului juridic stabilit.

La nivel național monitorizarea sistematică a calității apelor de suprafață este efectuată în 68 de secțiuni hidrologice, amplasate pe 32 de râuri, 7 bazine de acumulare și 2 lacuri naturale, în care sînt analizați 79 de parametri hidrochimici.

Totodată, subbazinul râului Ciuluc nu este cuprins de acest proces.

Monitorizarea apelor de suprafață

Postul de monitoring hidrologic este amplasat lîngă or. Telenești. Debitul mediu raportat documentar a constituit 0,61 m³/s în perioada de observații, dar variaza semnificativ pe parcursul anului, iar în perioada caldă sau de seceta râul seacă.

Im.58: albia râului Ciulucul Mic în amonte de or. Telenești, luna septembrie – uscată complet.

Im.59: unicul post de monitoring hidrologic de pe râul Ciulucul Mic, or. Telenești. Aici în albia este apă – datorită câtorva canale, dar în mare parte stației de epurare.

Datele actualizate de la postul de monitoring hidrologic din Telenești (CMH al SHS) indică, că debitul real este cu mult mai jos de normă (0,66 m³/s) – și a constituit: 0,17 m³/s în anul 2015, 0,13 m³/s în 2016, 0,16 m³/s în 2017 și 0,14 m³/s în 2018. Aceasta se explică prin nerespectarea regimului hidrologic al râului, captarea apei din izvoare, degradarea sau înnămolirea lor, nerespectarea debitului de către bazinele de apă, utilizarea pentru irigare și adăpat, și secetele din perioada caldă a anului din ultimii ani. Totodată postul dat, instalat pe segmentul dat al râului în anul 1978, nu este reprezentativ pentru întreg bazinul râului Ciulucul Mic, fiindcă nu cuprinde și volumul de apă din Ciulucul Mare, care se varsă în Ciulucul Mic mai jos de acest post de monitoring.

Monitorizarea apelor subterane

Monitorizarea sondelor arteziene este efectuată de instituțiile abilitate. Sondele arteziene din localitățile din bazin sunt utilizate în special pentru aprovizionarea cu apă a localităților.

Monitorizarea zonelor protejate

Monitorizarea ariilor protejate de stat necesită a fi efectuată pe durata implementării Planului de gestiune, pentru identificarea stării lor reale, stării florei și faunei, ecosistemelor, zonelor umede.

5. Obiectivele de mediu

Planul de gestionare pentru subbazinul râului Ciulucil Mic, elaborat în conformitate cu prevederile Legii apelor, pentru prima dată în acest proces, va pune în aplicare măsuri de implementare conform legislației în vigoare, Directivei Cadru a Apelor al UE, și va stabili un cadru de măsuri pentru protecția resurselor de apă, cu scopul de a restabili calitatea și volumul apei în râu, de a reabilita ecosistemele acvatice, de a reduce poluarea și impactul asupra bazinului râului.

Planul de gestionare se va axa la soluționarea principalelor probleme identificate în subbazin:

- Lipsa unui management integrat al apelor în bazinul râului și colaborării în domeniul dat între raioane sau autoritățile/instituțiile abilitate;
- Canalizarea râului, îndreptarea sau transferarea albiei naturale;
- Nerespectarea totală a regimului hidrologic al râului (îndiguiri ilegale, nerespectarea regimului de exploatare a lacurilor etc);
- Nerespectarea zonelor riverane de protecție; lipsa fișiiilor de protecție a râului, a bazinelor acvatice și a terenurilor agricole;
- Lipsa continuității cercetărilor pentru a evalua bilanțul apei/regimul hidrologic/stării calității apei;
- Epuizarea apelor, erodarea și înnămolirea albiilor râurilor și afluenților;
- Captarea și degradarea izvoarelor;
- Îndiguiri/baraje ilegale pe tot cursul râurilor și afluenților;
- Seceta hidrologică
- Lipsa managementului adecvat al ariilor protejate și de conservare a biodiversității și ecosistemelor naturale ale zonei;
- Pășunatul excesiv și ilegal, chiar și în fâșiile riverane de protecție, uneori și în păduri, face aproape imposibilă plantarea perdelelor forestiere de protecție și crearea spațiilor verzi în genere;

- Problema gestionării deșeurilor menajere și a celor industriale, din construcții și agricole – gunoiști ilicite sau neautorizate;
- Lipsa unei informații actualizate privind gestionarea acumulărilor de apă. Lacurile și iazurile din bazinul râului sunt în mare parte arendate și prost administrate, deseori seacă și nu mai pot contribui la alimentarea râurilor sau servicii de ecosistem. La majoritatea bazinelor acvatice lipsesc pașapoartele tehnice și a regulile de exploatare;
- Impactul activităților agricole asupra resurselor de apă (poluare, irigare, eroziune);
- Necesitatea actualizării și completării compartimentelor de mediu din Strategiile de dezvoltare social-economică a raioanelor;
- Lipsa unor date în dinamică privind starea și factorii de mediu din teritoriu, dezagregați pe raioane și localități cu referire la subbazin;
- Lipsa resurselor financiare la nivel de raion/localități pentru măsuri de protecție a mediului și a cursurilor de apă, capacități limitate pentru elaborarea și promovarea proiectelor;
- Gradul jos de împădurire (0,8% din tot teritoriul);
- Nivelul jos de informare și conștientizare a publicului referitor la protecția și restabilirea resurselor de apă;

La ședința Comitetului de subbazin din 7 decembrie 2018, suplimentar la problemele identificate anterior, s-a propus să fie realizate măsuri practice în următoarele direcții:

- Necesitatea identificării și eliminării treptate a tuturor surselor de poluare a râului (cu elaborarea hărții stării ecologice a râului);
- Necesitatea restabilirii regimului hidrologic al râului, pașaportizării și respectării parametrilor tehnici hidrologici/balanței apei/debitelor salubre de către deținătorii de lcuri și acumulări de apă;
- Activitățile de protecție a râului să se bazeze pe studii științifice;
- Reducerea numărului și ierarhizarea propunerilor de acțiuni/măsuri de implementare;
- Protecția și reabilitarea râului să se bazeze pe acțiuni de la nivel local, de coordonarea din partea autorităților locale, actorilor din teren – cu promovare continuă a guvernării locale și finanțarea actorilor la nivel local;
- Necesitatea evaluării stării lacurilor, a nivelului de suportabilitate a râului, a riscurilor;
- Problemele să fie hotărâte în ansamblu pe tot bazinul, în complex, de la localitate la localitate, să fie distribuite practicile și experiențele bune;

- Să continue activitățile de înverzire a zonelor și fâșiilor de protecție a râului, să fie treptat lichidate gunoiștile neautorizate și amenajate cele existente;
- Să fie abordate și soluționate problemele legate de arenda lacurilor, respectarea condițiilor contractuale etc, suportul din partea Agenției Apele Moldovei în soluționarea problemelor;
- Să fie facilitată colaborarea între raioane, primării, instituții și ONG-uri în cadrul Comitetului subbazinal Ciuluc și în cadrul Comitetului bazinului Râut;
- Să fie asigurată continuitatea activităților de informare, conștientizare și educație ecologică în școli, dar și a populației din bazin pentru promovarea necesității protecției și restabilirii ecologice a râului.

Analiza stării resurselor de apă și a problemelor identificate în bazinul râului Ciulucul Mic a determinat preluarea obiectivelor generale de mediu din Directivă Cadru a apelor, ele fiind considerate total corespunzătoare necesității de redresare a situației în bazin.

Astfel, obiectivele generale de mediu ale Planului de gestionare sînt următoarele:

1. Prevenirea deteriorării stării apelor de suprafață și subterane pînă în 2024;
2. Protecția și îmbunătățirea stării corpurilor de apă de suprafață, inclusiv a celor care fac obiectul desemnării corpurilor de apă puternic modificate și artificiale, precum și a corpurilor de apă subterană în vederea atingerii „stării bune” pînă în anul 2030;
3. Reducerea progresivă a poluării din surse punctiforme și difuze a resurselor de apă de suprafață și a celor subterane.

Aceste obiective se completează cu obiectivele generale din Legea apelor, decizia Comitetului de subbazin și scopurile proiectului:

1. Autoritatea administrativă de gestionare a apelor și autoritățile administrației publice locale asigură întreținerea corpurilor de apă de suprafață, a zonelor și a fîșiilor de protecție ca un serviciu public obligatoriu;
2. Promovarea managementului integrat al apelor prin crearea și funcționarea Comitetului sub-bazinal al râului Ciulucul Mic în baza unui plan de management;
3. Informarea și conștientizarea publicului larg în bazinul hidrografic a râurilor Ciuluc și în toată țara în scopul protecției și restabilirii resurselor de apă;
4. Reducerea contaminării și reabilitarea ecologică prin înverzire a râului Ciulucul Mic și afluentelor lui.

Rezultatele scontate pe termen scurt:

- Comitetul sub-bazinal al râului Ciulucul Mic creat și funcțional;
- Planul de management al bazinului hidrografic al râului Ciulucul Mic elaborat, aprobat și în curs de implementare;
- Campanie de informare realizată (instruiri, concursuri, expediții desfășurate);
- Reabilitarea ecologică a râului (gunoiști ilicite lichidate, fișii de protecție plantate, izvoare înverzite).

6. Programul de măsuri și implementarea Planului de gestionare

Programul de măsuri

Planul de gestionare vizează subbazinul râului Ciulucul Mic (subbazinul râului, care cuprinde teritoriul din cele trei raioane: Telenești, Sângerei și Fălești) are **Obiectivul de bază** - protecția, reabilitarea ecologică, restabilirea, îmbunătățirea și utilizarea durabilă a resurselor de apă și a mediului înconjurător din subbazinul Ciulucul Mic, și ca urmare, din subbazinul râului Răut.

Obiectivele specifice sunt următoarele:

Obiectiv specific 1. *Cadrul instituțional și organizatoric privind gestionarea resurselor de apă în subbazinul Ciulucul Mic îmbunătățit;*

Obiectiv specific 2. *Reducerea impactului, a poluării și reabilitarea ecologică a râului;*

Obiectiv specific 3. *Informarea și conștientizarea publicului.*

Pentru atingerea obiectivelor generale și specifice, au fost propuse următoarele măsuri și acțiuni practice:

1. **Cadrul instituțional și organizatoric:**

- Întărirea capacităților autorităților publice locale și a publicului larg în domeniul managementului integrat al apelor și reabilitarea ecologică în bazinul hidrografic al râului Ciulucul Mic;
- Promovarea managementului integrat al apelor prin crearea și funcționarea Comitetului sub-bazinal al râului Ciulucul Mic în baza unui plan de management;
- Organizarea și desfășurarea ședințelor Comitetului sub-bazinal Ciuluc (min 2 ori pe an sau mai des, la necesitate);
- Conlucrarea cu Comitetul sub-bazinal Răut;
- Continuarea evaluării stării ecologice a râului, identificarea surselor de poluare, elaborarea și actualizarea periodică a Planului de management cu transmitere spre aprobare - inclusiv o hartă ecologică a râului;
- Identificarea corpurilor de apă din subbazin;
- Inventarierea bazinelor de acumulare naturale și artificiale (a lacurilor, iazurilor și heleșteelor) din cursul de bază a râului și pe afluenți;
- Reactualizarea monitoringului hidrologic (cu reamplasarea postului de monitorin) și promovarea monitoringului hidrochimic și hidrobiologic;
- Actualizarea și completarea compartimentelor de mediu din Strategiile de dezvoltare social-economică a raioanelor Telenești, Sângerei și Fălești;

- Colaborarea cu agențiile desconcentrate în teritoriu și includerea informațiilor specifice despre starea bazinului râului Ciulucul Mic în rapoartele lor anuale etc.

2. Reducerea impactului, a poluării și rehabilitarea ecologică a râului:

- Reducerea contaminării și rehabilitarea ecologică prin înverzire și salubritate (amenajarea gunoiștilor autorizate și lichidarea gunoiștilor ilicite, stihinice) a râului Ciulucul și afluenților lui;
- Promovarea respectării reglementărilor în domeniul pășunatului, amenajarea locurilor pentru adăpatul vitelor;
- Asigurarea respectării regimului hidrologic;
- Delimitarea și plantarea fișiiilor de protecție de-a lungul râului și în jurul izvoarelor, iazurilor;
- Măsuri antierozionale și de prevenire a alunecărilor de teren;
- Restabilirea albiei naturale (studiu, impact);
- Măsuri de protecție a ariilor protejate și biodiversității;
- Identificarea îndiguirilor/barajelor neregulate/ilicite și executarea lucrărilor de demontare/lichidare;
- Executarea lucrărilor de rehabilitare a izvoarelor;
- Elaborarea și promovarea proiectelor pilot de eliminare a surselor de contaminare și de rehabilitare ecologică a izvoarelor și malurilor râului;
- Asigurarea unei bune coordonări a măsurilor de protecție și rehabilitare a râului, soluționarea problemelor în complex;

3. Informarea și conștientizarea publicului:

- Desfășurarea unei campanii de informare, conștientizare și instruire pentru publicul larg și grupele țintă cu privire la protecția, monitorizarea și restabilirea râului;
- Organizarea și desfășurarea seminarelor, orelor ecologice cu elevi și gospodari,
- Organizarea și desfășurarea concursurilor pentru elevi, școli de artă, privind promovarea protecției și reabilitării resurselor de apă;
- Desfășurarea anuală a expedițiilor pe râu, pentru evaluarea stării ecologice a râului, identificarea surselor noi de poluare;
- Elaborarea, publicarea și distribuirea publicațiilor tematice, consacrate problemelor protecției și reabilitării ecologice a râului (fișii de protecție, împădurire, compostare, pășunat, rehabilitarea izvoarelor etc);

- Menținerea unei pagini (paginilor) tematice, dedicate activităților Comitetului și subbazinului Ciulucul Mic în Internet/Facebook;
- Colabrarea cu asociații obștești din subbazin și din subbazinul râului Răut și Districtul Nistru;
- Organizarea și desfășurarea Festivalului râului Ciulucul Mic (anual).

Pentru primul ciclu de 6 ani al Planului de gestionare a subbazinului râului Ciulucul Mic au fost identificate și propuse măsuri specifice care vizează preponderent redresarea situației ecologice a râului, stabilirea responsabilităților instituționale specifice, sporirea nivelului de informare și conștientizare a publicului, care vor pune baza unui proces continuu și durabil de protecție și restabilire a resurselor de apă și ecosistemelor râului.

Drept rezultat a implementării măsurilor planificate pentru perioada anilor 2019-2024 se așteaptă obținerea următoarelor rezultate generale:

- capacitatea pentru gestionarea durabilă a resurselor de apă consolidată;
- prevenirea deteriorării stării apelor de suprafață și subterane;
- informația privind starea apelor de suprafață și subterane actualizată și disponibilă în format electronic;
- nivelul sporit de conștientizare și informare a publicului privind starea apelor din subbazin;
- protecția și îmbunătățirea stării corpurilor de apă de suprafață, inclusiv a celor care fac obiectul desemnării corpurilor de apă puternic modificate și artificiale, precum și a corpurilor de apă subterană în vederea atingerii „stării bune”;
- reducerea progresivă a poluării resurselor de apă de suprafață și a celor subterane din surse punctiforme și difuze.

Programul de măsuri (**tabelul/anexa**) care urmează a fi implementate în primul ciclu al Planului de gestionare se bazează pe măsurile și fondurile disponibile din cadrul proiectului ADA/SDC, mobilizarea fondurilor la nivel național și local și atragerea asistenței tehnice suplimentare de la partenerii de dezvoltare.

Măsurile propuse au fost completate și ajustate pe parcursul consultărilor publice desfășurate în perioada lunilor februarie-martie 2019, și la cea de a doua ședință a Comitetului de subbazin a râului Ciulucul Mic, care a avut loc pe data de 15 martie 2019.

**Planul de acțiuni pentru implementarea Planului de gestionare a bazinului Râului Ciulucul Mic
pentru perioada 2019-2024**

Măsurile planificate pentru realizarea obiectivelor	Indicatorii de progres	Autoritatea responsabilă	Termenul de realizare	Sursa/costurile estimative (MDL)
Obiectiv general. Protecția, reabilitarea ecologică, restabilirea, îmbunătățirea și utilizarea durabilă a resurselor de apă și a mediului înconjurător din subbazinul Ciulucul Mic				
Obiectiv specific 1. Cadrul instituțional și organizatoric privind gestionarea resurselor de apă în subbazinul Ciulucul Mic îmbunătățit				
1.1. Organizarea și desfășurarea ședințelor Comitetului de subbazin Ciulucul Mic	2 ședințe organizate și desfășurate anual	Conșilile raionale Telenеști, Sângerei și Fălești, secretariatul Comitetului de subbazin	Anual	10 000 Conșilile raionale, Asistența în cadrul proiectului finanțat de ADA/SDC, Contribuția secretariatului și a consiliilor raionale
1.2. Elaborarea hărții ecologice a râului, cu indicarea surselor de poluare (surselor punctiforme și difuze de poluare)	Harta elaborată și publicată (digital, pe hârtie)	Secretariatul Comitetului de subbazin	2019-2020	100 000 Asistența în cadrul proiectului finanțat de ADA/SDC
1.3. Actualizarea periodică a Planului de acțiuni de gestionare a subbazinului	Planul de acțiuni actualizat anual	Conșilile raionale Telenеști, Sângerei și Fălești, secretariatul Comitetului de subbazin	Anual	Contribuția secretariatului și a consiliilor raionale

1.4. Elaborarea raportului anual privind implementarea măsurilor din Planul de gestionare	Raportul anual elaborat și prezentat la ședința Comitetului de subbazin	Conșilile raionale Telenești, Sângerei și Fălești, secretariatul Comitetului de subbazin	Februarie – martie, anual	Contribuția secretariatului și a consiliilor raionale
1.5. Identificarea corpurilor de apă din subbazin	Lista corpurilor de apă elaborată (raport)	AAM, Agenția pentru Geologie și Resurse Minerale, experți în domeniu, secretariatul Comitetului de subbazin	2019-2020	100 000 Bugetul instituțiilor, Asistența în cadrul proiectului finanțat de ADA/SDC, Atragerea asistenței externe
1.6. Inventarierea bazinelor de acumulare naturale și artificiale (a lacurilor, iazurilor și heleșteelor) din cursul de bază a râului și pe afluenți	Raport privind inventarierea bazinelor de apă elaborat și aprobat	AAM, Compania angajată/experti în domeniu, secretariatul Comitetului de subbazin	2019-2020	100 000 Asistența în cadrul proiectului finanțat de ADA/SDC, Atragerea asistenței externe
1.7. Evaluarea stării ariilor naturale protejate de stat din subbazin	Raport de evaluare (flora, fauna, ariile protejate, monumentele naturii etc)	Instituțiile științifice în domeniu (Institutul de Ecologie și Geografie, Institutul de Biologie, Institutul de Zoologie), secretariatul Comitetului de subbazin	2019-2020	30 000 Asistența în cadrul proiectului finanțat de ADA/SDC, Atragerea asistenței externe
1.8. Reactualizarea monitoringului hidrologic (cu reamplasarea postului de monitoring) și promovarea monitoringului hidrochimic și hidrobiologic (program	Proiectul programului de monitorizare hidrologică și	SHS, Laboratorul, AM	2019-2020	300 000 Asistența în cadrul proiectului finanțat de

de monitorizare)	hidrochimică elaborate.			ADA/SDC, Atragerea asistenței externe
1.9. Actualizarea și completarea compartimentelor de mediu din Strategiile de dezvoltare social-economică a raioanelor Telenești, Sângerei și Fălești	Strategiile de dezvoltare social-economică a raioanelor Telenești, Sângerei și Fălești actualizate și completate	Conșilile raionale Telenești, Sângerei și Fălești, secretariatul Comitetului de subbazin	2019-2020	Contribuția secretariatului și a consiliilor raionale
1.10. Colaborarea cu agențiile desconcentrate în teritoriu și includerea informațiilor specifice despre starea bazinului râului Ciulucul Mic în rapoartele lor anuale	Rapoartele anuale ale Agenției de Mediu și Inspectoratului pentru Protecția Mediului	Conșilile raionale Telenești, Sângerei și Fălești, Agenția de Mediu, IPM, secretariatul Comitetului de subbazin	anual	Contribuția secretariatului și a consiliilor raionale
1.11. Conlucrarea cu Comitetul sub-bazinal Răut	Informații transmise, participarea la ședințele Comitetelor	Conșilile raionale Telenești, Sângerei și Fălești, secretariatul Comitetului de subbazin Ciulucul Mic, Comitetul sub-bazinal Răut	anual	Contribuția secretariatului și a consiliilor raionale
1.12. Întărirea capacităților și nivelului de cunoștințe a membrilor Comitetului de subbazin	Participarea la conferințe, seminare și evenimente internaționale, naționale și locale în domeniu	Conșilile raionale Telenești, Sângerei și Fălești, secretariatul Comitetului de subbazin Ciulucul Mic, Comitetul sub-bazinal Răut	Anual	Atragerea asistenței externe

1.13. Efectuarea unui studiu privind restabilirea albiei naturale (studiu de impact)	Studiul realizat	Comitetului de subbazin Ciulucul Mic, secretariatul	2019-2020	150 000 Atragerea asistenței externe
1.14. Consolidarea capacității autorităților publice locale, agențiilor pentru dezvoltare regională, organizațiilor neguvernamentale pentru gestionarea riscului de secetă hidrologică și de inundații	Numărul de persoane instruite, numărul de seminare	Conșiliile raionale Telenești, Sângerei și Fălești, secretariatul Comitetului de subbazin Ciulucul Mic, Comitetul sub-bazinal Răut	2019-2024	Atragerea asistenței externe, Contribuția secretariatului și a consiliilor raionale
1.15.				
1.16.				
Obiectiv specific 2. Reducerea impactului, a poluării și reabilitarea ecologică a râului				
2.1. Delimitarea și inventarierea zonelor de protecție	Sistemul cadastral și informațional al resurselor de apă completat cu informația respectivă	AAM, ARFC, organele administrației publice locale, secretariatul Comitetului de subbazin	2019-2021	200 000 Bugetul instituțiilor vizate, asistență tehnică externă
2.2. Elaborarea amenajamentelor silvice pentru înverzirea zonelor de protecție	Amenajamente elaborate	Agenția Moldsilva, serviciile raionale	2019-2021	300 000 Bugetul instituțiilor vizate, asistență tehnică
2.3. Lucrări de plantare a arborilor și arbuștilor în	Numărul de puieți	Agenția Moldsilva,	2019-2024	500 000

zonele de protecție	plantați, lungimea malurilor înverzite, km;	serviciile raionale, organele administrației publice locale, secretariatul Comitetului de subbazin, asociații obștești		Asistența în cadrul proiectului finanțat de ADA/SDC, bugetul APL și instituțiilor implicate, Atragerea asistenței externe
2.4. Promovarea respectării reglementărilor în domeniul pășunatului, amenajarea locurilor pentru adăpatul vitelor	Numărul de locuri amenajate pentru adăpat, contracte de pășunat cu prevederi	Consiliile locale, primăriile, CR Telenești, Sângerei și Fălești, secretariatul Comitetului de subbazin Ciulucul Mic	2019-2020	100 000 Contribuția secretariatului și a consiliilor locale și raionale
2.5. Asigurarea respectării regimului hidrologic	Numărul de pașapoarte tehnice ale bazinelor de acumulare (lacuri, iazuri, heleștee) actualizate cu prevederi de respectare a regimului hidrologic	Consiliile locale, primăriile, CR Telenești, Sângerei și Fălești, secretariatul Comitetului de subbazin Ciulucul Mic	2019-2021	Contribuția secretariatului și a consiliilor locale și raionale
2.6. Măsuri antierozionale și de prevenire a alunecărilor de teren;	Numărul de terenuri cu riscul de alunecare identificate; Numărul de lucrări de amenajare	Consiliile locale, primăriile, CR Telenești, Sângerei și Fălești, secretariatul Comitetului de subbazin Ciulucul Mic	2019-2021	300 000 Contribuția secretariatului și a consiliilor locale și raionale, atragerea fondurilor naționale și externe
2.7. Măsuri de protecție a ariilor naturale protejate,	Numărul de arii	MADRM, AM,	2019-2024	400 000

biodiversității și zonelor umede	protejate pașaportizate; Măsuri de protecție și restabilire	Agencia Moldsilva, Consiliile locale, primăriile, CR Telenești, Sângerei și Fălești, secretariatul Comitetului de subbazin Ciulucul Mic		Atragerea fondurilor naționale și asistenței externe
2.8. Identificarea îndiguirilor/barajelor neregulamentare/ilicite, planificarea și executarea lucrărilor de demontare/lichidare	Numărul de îndiguiuri ilicite identificate pentru fiecare râu, localitate în parte; Lucrări de lichidare	Consiliile locale, primăriile, Conșilile raionale Telenești, Sângerei și Fălești, secretariatul Comitetului de subbazin Ciulucul Mic	2019-2021	500 000 Asistența în cadrul proiectului finanțat de ADA/SDC, bugetul APL și instituțiilor implicate, Atragerea asistenței externe
2.9. Executarea lucrărilor de reabilitare și amenajare a izvoarelor	Izvoare curățite și amenajate (pe localități)	Consiliile locale, primăriile, Conșilile raionale Telenești, Sângerei și Fălești, secretariatul Comitetului de subbazin Ciulucul Mic	2019-2021	1 500 000 Asistența în cadrul proiectului finanțat de ADA/SDC, bugetul APL și instituțiilor implicate, Fonduri naționale, Atragerea asistenței externe
2.10. Elaborarea și promovarea proiectelor pilot de eliminare a surselor de contaminare și de reabilitare ecologică a izvoarelor și malurilor râului	Numărul de gunoiști ilicite lichidate, suprafața, ha; numărul localităților, în care au demarat lucrări de salubritate a afluenților și malurilor râului	Consiliile locale, primăriile, CR Telenești, Sângerei și Fălești, secretariatul Comitetului de subbazin Ciulucul Mic	2019-2021	1 000 000 Asistența în cadrul proiectului finanțat de ADA/SDC, bugetul APL și instituțiilor implicate, Fonduri naționale, Atragerea asistenței externe

2.11. Consolidarea bazei tehnice a centrelor de monitorizare hidrologică și a calității apelor de suprafață ale Serviciului Hidrometeorologic de Stat, pentru asigurarea activităților de monitoring în bazinul râului Ciulucil Mic (inclusiv Ciulucil de Mijloc și Ciulucil Mare)	Echipament de monitorizare procurat	MADRM / SHS / AAM	2020	500 000 Fonduri naționale, Atragerea asistenței externe, Parteneri de dezvoltare
2.12. Amplasarea postului de monitoring hidrochimic și hidrobiologic	Postul de monitoring hidrochimic creat în punctul de deversare în Răut, la Sărătenii Vechi	CMCM, AM, MADRM	2020-2021	200 000 Post nou, propus pentru amplasare în rețeaua de monitoring, fiindcă raul Ciuluc nu este acoperit
2.13. Reamplasarea postului de monitoring hidrologic de la Telenești	Postul de monitoring hidrologic reamplasat la locul de contopire a raurilor Ciulucul Mic și Ciulucul Mare, mai jos de Verejeni, Ratus	CMH SHS, MADRM	2019-2021	300 000 Cea mai optimă versiune e de amplasat un post automatizat, cu amplasare sum pod (ce va reduce costul de amplasare)
2.14. Reabilitarea și amenajarea izvoarelor din s. Ciulucani, înverzirea afluenților	2 izvoare curățite, amenajate și înverzite	Primăria Ciulucani	2019	100 000 Asistența în cadrul proiectului finanțat de ADA/SDC, bugetul APL și instituțiilor implicate, Atragerea asistenței externe
2.15. Lichidarea a 2 gunoiști ilicite în satul Verejeni, amenajarea gunoiștii autorizate	2 gunoiști lichidate 1 gunoiște amenajată	Primăria Verejeni	2019	100 000 Asistența în cadrul proiectului finanțat de ADA/SDC, bugetul APL și instituțiilor implicate, Atragerea asistenței externe

2.16. Sădirea puietilor în fâșia de protecție a râului, s. Verejeni	1000 puieti plantați Lucrări de îngrijute	Primăria Verejeni Ocolul Silvic Telenești	2019 - 2020	50 000 Asistența în cadrul proiectului finanțat de ADA/SDC, bugetul APL și instituțiilor implicate, Atragerea asistenței externe
2.17. Amenajarea izvoarelor și curățirea albiei afluenților la satul Inești	Numărul de izvoare amenajate; Lungimea afluenților curățiți	Primăria Inești	2019	50 000 Asistența în cadrul proiectului finanțat de ADA/SDC, bugetul APL și instituțiilor implicate, Atragerea asistenței externe
2.18. Plantări de puieti pe albia râului Ciulucul Mic la s. Inești	Numărul de puieti plantați, suprafața terenului plantat	Primăria Inești	2019	20 000 Asistența în cadrul proiectului finanțat de ADA/SDC, bugetul APL și instituțiilor implicate, Atragerea asistenței externe
2.19. Lichidarea a 2 gunoiști, amenajarea gunoiștei lichidate (la intrare în sat) la s. Mândrești	2 gunoiști lichidate și amenajate	Primăria Mândrești	2019	20 000 Asistența în cadrul proiectului finanțat de ADA/SDC, bugetul APL și instituțiilor implicate, Atragerea asistenței externe
2.20. Curățirea a 2 afluenți la s. Mândrești	Lungimea afluenților curățiți	Primăria Mândrești	2019	20 000 Asistența în cadrul proiectului finanțat de ADA/SDC, bugetul APL și instituțiilor implicate,

				Atragerea asistenței externe
2.21. Sădirea copacilor în zona stației de epurare, or. Telenești	Plantare a 500 puieti la stație și de-a lungul canalului; lucrări de mentinere	Primăria or. Telenești	2019	10 000 Asistența în cadrul proiectului finanțat de ADA/SDC, bugetul APL și instituțiilor implicate, Atragerea asistenței externe
2.22. Curățirea afluenților la or. Telenești	Lungimea afluenților curățiți (km) cu indicarea localizării, străzilor etc	Primăria or. Telenești	2019-2020	50 000 Asistența în cadrul proiectului finanțat de ADA/SDC, contribuția - bugetul primăriei Telenești și instituțiilor implicate, Atragerea asistenței externe
2.23. Lichidarea unei gunoiști în împrejurimea or. Telenești	1 gunoiște lichidata, amenajare și plantare puieti	Primăria or. Telenești	2019	20 000 Asistența în cadrul proiectului finanțat de ADA/SDC, contribuția - bugetul primăriei Telenești și instituțiilor implicate, Atragerea asistenței externe
2.24. Lichidarea gunoiștei vechi/neautorizate de pe malul râului și a lacului (zona de protecție) la s. Ghiliceni	1 gunoiște lichidată, plantare puieti	Primăria s. Ghiliceni	2019	20 000 Asistența în cadrul proiectului finanțat de ADA/SDC, contribuția - bugetul primăriei Ghiliceni

2.25. Curățirea afluentului Ciulucului de Mijloc, s. Zgârdești	Suprafața și lungimea afluenților curățiți, ha/km	Primăria s. Zgârdești	2019	20 000 Asistența în cadrul proiectului finanțat de ADA/SDC, contribuția - bugetul primăriei
2.26. De identificat masuri		Primăria s. Cișla	2019	
2.27. Reanimarea, amenajarea și crearea fâșiilor de protecție a obiectelor acvatice, localitățile: or. Sângerei...	Râul Ciulucul Mare în raza localităților	Consiliul Raional Sângerei, Primăriile localităților implicate	2019-2020	1 000 000 Asistența în cadrul proiectului finanțat de ADA/SDC, bugetul Consiliului raional și al APL și instituțiilor implicate, Fonduri naționale, Atragerea asistenței externe
2.28. Delimitare a proprietății publice - inclusiv a acelor 20 de m de-a lungul Ciulucului - de către Institutul de proiectări pentru organizarea teritoriului	Tot bazinul râului (Ciulucul Mic, Ciulucul de Mijloc, Ciulucul Mare), raioanele Fălești, Telenești și Sângerei	ARFC	2019-2020	200 000 Bugetul instituțiilor implicate, Fonduri naționale, Atragerea asistenței externe Lucrările au fost efectuate în raionul Sângerei
2.29. Lichidarea iazurilor/lacurilor de acumulare uscate sau care se află într-o stare deplorabilă cu restabilirea albiei râului	Iacuri de acumulare degradate lichidate, baraje eliminate	MADRM / AAM	2020 - 2024	Costul și sursa finanțării vor fi stabilite pentru fiecare acumulare de apă în parte
2.30. Proiecte de achiziții "verzi" în sectorul public: arbori și arbuști decorativi, semințe de flori, plante decorative etc.; Activități de reabilitare-	Numărul de măsuri realizate	Primăria Ciulucani	2019-2024	1 000 000 Atragerea asistenței externe

<p>înverzire a locurilor și terenurilor publice, de agrement, a cimitirului, a terenurilor adiacente fântânilor și izvoarelor; Reabilitarea fântânilor/izvoarelor în spațiul intravilan și în cel extravilan; Reabilitarea bazinului acvatic din zona „Cucoara”; Salubritatea și înverzirea terenului aferent pârâurilor din zona „Cucoara” și din partea veche a satului; Proiecte de reabilitare a pajiștilor comunale; Proiecte de creare/îngrijire a zonelor forestiere comunale; Lichidarea celor două foste depozite de preparate fitosanitare contaminate din zona „Pleșna” și a fostului autoparc.</p> <p>Măsuri de prevenire a: - alunecărilor de teren; - inundațiilor; - degradării pășunilor; Analiza resurselor funciare supuse eroziunii. Elaborarea unui program de măsuri anti-eroziune.</p>				<p>Contribuția consiliului local</p> <p>Din Strategia de dezvoltare, 2016</p>
2.31.				
2.32.				
2.33.				
Obiectiv specific 3. Informarea și conștientizarea publicului				
3.1. Desfășurarea unei campanii de informare, conștientizare și instruire pentru publicul larg și grupele țintă cu privire la protecția, monitorizarea și restabilirea râului	Numărul de evenimente de informare desfășurate; Numărul de participanți la evenimente; Numărul de articole în presă, emisiuni radio și TV etc	Comitetul de subbazin, Secretariatul Comitetului, AO EcoVisio	2019-2024	150 000 Asistența în cadrul proiectului finanțat de ADA/SDC, Contribuția secretariatului și a consiliilor raionale
3.2. Organizarea și desfășurarea seminarelor, orelor ecologice cu elevi, fermieri și gospodări casnice	Numărul de seminare; numărul de ore ecologice, lecții	Direcțiile de învățământ, liceele și gimnaziile din	2019-2024	300 000 Asistența în cadrul proiectului finanțat de

	tematice în licee; Numărul de elevi instruiți; Numărul de fermieri instruiți; numărul de gospodării implicate	localități, Consiliile raionale, Secretariatul Comitetului, AO EcoVisio		ADA/SDC, Contribuția secretariatului și a consiliilor raionale
3.3. Organizarea și desfășurarea concursurilor (desen, foto, etc) pentru elevi, scoli de artă, privind promovarea protecției și reabilitării resurselor de apă (în cadrul raioanelor, între cele 3 raioane etc)	Numărul de concursuri desfășurate; numărul de copii/lucrări; numărul de expozitii	Școlile de artă din centrele raionale, Direcțiile de învățământ, liceele și gimnaziile din localități, Secretariatul Comitetului, AO EcoVisio	2019-2024	200 000 Asistența în cadrul proiectului finanțat de ADA/SDC, Contribuția secretariatului și a consiliilor raionale, a școlilor de artă, fonduri naționale, asistență externă
3.4. Desfășurarea anuală a expedițiilor pe râu, pentru evaluarea stării ecologice a râului, identificarea surselor noi de poluare	Numărul de expediții desfășurate; rapoarte pe expediții; numărul de surse de poluare identificate cu documentarea lor	AM, IPM, Secretariatul Comitetului, AO EcoVisio	2019-2024	300 000 Asistența în cadrul proiectului finanțat de ADA/SDC, Contribuția secretariatului și a consiliilor raionale
3.5. Elaborarea, publicarea și distribuirea publicațiilor tematice, consacrate problemelor protecției și reabilitării ecologice a râului (fișii de protecție, împădurire, compostare, pășunat, reabilitarea izvoarelor etc)	Numărul de publicații (pe categorii, postere, pliante, broșuri etc)), numărul de articole în presă	Secretariatul Comitetului, AO EcoVisio, asociațiile obștești din raioane	2019-2024	200 000 Asistența în cadrul proiectului finanțat de ADA/SDC, Contribuția secretariatului și a consiliilor raionale
3.6. Menținerea unei pagini (paginilor) tematice,	Paginile din internet	Secretariatul	2019-2024	10 000

dedicate activităților Comitetului și subbazinului Ciulucul Mic în Internet/Facebook	menținute și actualizate regulat; Numărul de vizitatori; Numărul de informații plasate	Comitetului, AO EcoVisio		Contribuția secretariatului Comitetului de subbazin
3.7. Organizarea și desfășurarea Festivalului râului Ciulucul Mic/ cu stabilirea Zilei/sărbătorii râului/anual	Festivalul organizat și desfășurat;	Comitetul de subbazin Ciulucul Mic, Consiliile raionale, Secretariatul Comitetului, AO EcoVisio Satul Ciulucani/Telenești – prima editie; Anual cu stabilirea localității de către Comitetul de subbazin	2019-2024 Anual	1 000 000 Atragerea fondurilor de la partenerii de dezvoltare, ADA/SDC etc. Fonduri naționale, Contribuția consiliilor raionale și consiliilor locale
3.8. Promovarea practicilor agricole durabile, ecologice	Numărul de seminare desfășurate; Numărul de fermieri implicați	Secretariatul Comitetului, AO EcoVisio, asociațiile obștești din raioane, parteneri din domeniul agriculturii durabile	2019-2024	120 000 Asistența externă, în cadrul proiectului finanțat de ADA/SDC, Contribuția secretariatului și a consiliilor raionale
3.9. Colabrarea cu asociații obștești din subbazin și din subbazinul râului Răut și Districtul Nistru	Numărul de ședințe comune; Numărul de acțiuni realizate în comun; Numărul de ședințe ale subbazinului, la care au	Secretariatul Comitetului Răut (CNM), Secretariatul Comitetului de subbazin Ciulucul Mic, AO EcoVisio,	2019-2024, permanent	10 000

	participat			
3.10. Promovarea atracțiilor turistice și a meșteșugurilor locale	Lista și descrierea atracțiilor turistice și a meșteșugurilor locale	Consiliile raionale, asociația de promovare a turismului, Secretariatul Comitetului de subbazin Ciulucul Mic, AO EcoVisio	2019-2024	200 000 Asistența externă, în cadrul proiectului finanțat de ADA/SDC, Contribuția secretariatului și a consiliilor raionale
3.11.				

Implementarea Planului de gestionare

Comitetul de subbazin va coordona implementarea Planului de gestionare și va evalua la ședințele sale progresul atins. Implementarea eficientă a Planului de gestionare și măsurilor va necesita o bună coordonare a acțiunilor, atragerea mijloacelor financiare necesare, antrenarea eficientă a instituțiilor ramurale, asociațiilor obștești și populației locale pentru a asigura coerența acțiunilor și sinergia rezultatelor.

Comitetul de subabzin va îndeplini rolul de coordonator al procesului de implementare a Planului de gestionare prin:

- 1) organizarea procesului de implementare prin implicarea responsabililor, mobilizarea și atragerea fondurilor;
- 2) monitorizarea realizării măsurilor în termenul stabilit și în limitele costurilor estimate sau disponibile;
- 3) evaluarea progresului în realizarea obiectivelor prin monitorizarea indicatorilor stabiliți;
- 4) evaluarea impactului activităților prevăzute în Programul de acțiuni;
- 5) identificarea riscurilor și a barierelor în implementare pentru elaborarea soluțiilor de eliminare a acestora;
- 6) diseminarea permanentă a informației privind implementarea Planului de gestionare pentru publicul larg prin organizarea de evenimente și publicarea pe paginile web oficiale și ale proiectului;
- 7) valorificarea elaborărilor și rezultatelor proiectelor anterioare și în derulare, în domenii conexe gestionării resurselor de apă, protecției biodiversității, reducerii poluării sau managementului deșeurilor etc din toate trei raioane;
- 8) analiza și evaluarea situației în subbazinul râului Ciulucil Mic în scopul ajustării măsurilor de realizare a obiectivelor de mediu, actualizarea și planificarea următorului ciclu al Planului de gestionare și de măsuri.

Comitetul de subbazin și secretariatul lui vor contribui la implicarea și consolidarea rolului autorităților administrației publice locale, agenților economici, societății civile și sectorului academic în implementarea Planului de gestionare, promovînd activ principiul responsabilității civice pentru calitatea resurselor naturale ca componentă de bază pentru dezvoltarea durabilă social-economică a localităților și raioanelor în ansamblu.

Colaborarea intersectorială

Avînd în vedere importanța strategică a resurselor de apă pentru dezvoltarea țării și securitatea populației, Planul de gestionare are menirea să contribuie substanțial la redresarea situației în acest sector important. Pentru realizarea cu succes a Planului de gestionare este necesară o colaborare intersectorială eficientă.

În acest scop, Comitetul de subbazin va întreprinde următoarele acțiuni:

- va informa instituțiile responsabile de implementarea politicilor ramurale în domeniile conexe în zona subbazinului;
- va asigura colaborarea prin întruniri tematice periodice în grupuri de lucru, dedicate analizei problemelor sau performanțelor în implementarea Planului de gestionare;
- va organiza ședințe anuale, în cadrul cărora va fi prezentată informația privind realizarea Planului de gestionare, efectele sinergetice realizate, barierele, problemele și riscurile care afectează implementarea Planului și a sectorului de gestionare a apelor în ansamblu cu implicarea tuturor instituțiilor responsabile de la nivel național și local.

Participarea publicului

Participarea publicului este unul dintre principiile de bază în gestionarea durabilă a resurselor de apă și protecția mediului. Astfel, pentru informarea și implicarea cât mai largă a publicului din zonă în implementarea Planului de gestionare, vor fi întreprinse următoarele măsuri:

- mobilizarea publicului și a tuturor părților interesate în elaborarea Planului de gestionare prin facilitarea consultărilor și colectarea contribuțiilor la elaborarea planului;
- stabilirea unui mecanism care ar asigura participarea publicului atât în monitorizarea implementării Planului de gestionare, cât și în actualizarea și revizuirea lui în următoarele cicluri, și elaborarea următorului Plan de gestionare.

Pentru mobilizarea și implicarea cât mai largă a tuturor părților interesate în elaborarea Planului de gestionare, va fi desfășurată o campanie de informare și conștientizare, conform Programului de acțiuni elaborat.

Măsurile de informare, participare și antrenare a publicului vor fi coordonate de Comitetul de subbazin și realizate de secretariatul Comitetului și asociațiile obștești implicate.

Consultări publice

Anunțul privind inițierea elaborării Planului de gestionare a fost publicat pe pagina web oficială a AO EcoVisio în data de 15 februarie 2019.

În perioada 15 februarie – 15 martie 2019 au fost organizate consultări și ședințe publice la care au participat reprezentanți ai consiliilor raionale, ai inspecțiilor ecologice raionale, ai utilizatorilor de apă, ai operatorilor de servicii de aprovizionare cu apă și sanitație, precum și reprezentanții asociațiilor obștești din cadrul subbazinului.

Propunerile și recomandările expuse la Ședința Comitetului de bazin din 7 decembrie 2018 au fost luate în considerație la elaborarea și definitivarea documentului dat.

Pe parcursul perioadei consultărilor au parvenit următoarele propuneri și comentarii (va fi completat pe parcursul consultărilor):

Propunerile și comentariile colectate pe parcursul consultărilor au fost luate în considerație la definitivarea proiectului documentului și a Programului de acțiuni pentru perioada anilor 2019-2024.

Referințe/Bibliografie

(cadrul legal si documentele strategice, sursele citate etc)

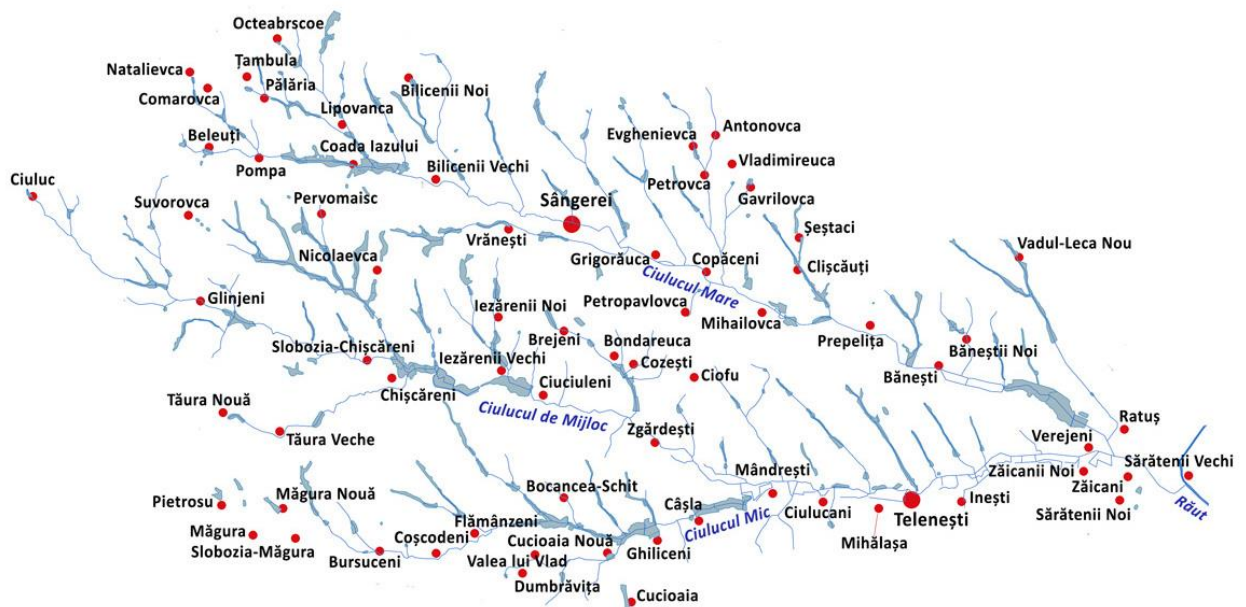
1. Legea apelor, nr 272 din 23.12.2011, în vigoare din 26.10.2013:
<http://lex.justice.md/md/342978/>
2. Strategia de mediu pentru anii 2014-2023 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia, HG nr.301 din 24.04.2014, MO 06.05.2014:
<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&id=352740>
3. Legea cu privire la zonele și fâșiile de protecție a apelor și bazinelor de apă. Nr.440-XIII din 27.04.1995:
<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&id=311668>
4. Legea nr. 1515-XII din 16 iunie 1993 privind protecția mediului înconjurător:
<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311604;>
5. Legea nr. 1536-XIII din 25 februarie 1998 cu privire la activitatea hidrometeorologică:
<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311612;>
6. Legea Nr. 1538 din 25.02.1998 privind fondul ariilor naturale protejate de stat:
<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311614>
7. Legea nr. 1102-XIII din 6 februarie 1997 cu privire la resursele naturale:
<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311535;>
8. Legea nr. 272-XIV din 10 februarie 1999 cu privire la apa potabilă:
<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311640;>
9. Legea nr. 982-XIV din 11 mai 2000 privind accesul la informație:
[http://lex.justice.md/md/311759/;](http://lex.justice.md/md/311759/)
10. Strategia Națională de Dezvoltare “Moldova 2030”
11. Strategia cu privire la aprovizionare cu apă și canalizare (actualizată, proiect, decembrie 2018)
12. Strategiile de dezvoltare social-economică a raioanelor
13. Planul de gestionare a districtului bazinului hidrografic Nistru, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 814 din 17 octombrie 2017
14. Hotărârea Guvernului nr. 866 din 01.11.2013 cu privire la aproarea Regulamentului privind procedura de elaborare și de revizuire a Planului de gestionare a districtului bazinului hidrografic,
<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=350205>
15. Hotărârea Guvernului nr. 763 din 23 septembrie 2013 „Cu privire la Regulamentul Cadastrului de stat al apelor”;

16. Hotărîrea Guvernului nr. 890 din 12 noiembrie 2013 „Pentru aprobarea Regulamentului cu privire la cerințele de calitate a mediului pentru apele de suprafață”;
17. Hotărîrea Guvernului nr. 932 din 20 noiembrie 2013 „Pentru aprobarea Regulamentului privind monitorizarea și evidența sistematică a stării apelor de suprafață și a apelor subterane”;
18. Hotărîrea Guvernului nr. 1202 din 8 octombrie 2001 „Cu privire la unele măsuri pentru reglementarea utilizării bazinelor acvatice”;
19. Hotărîrea Guvernului nr. 751 din 5 octombrie 2011 „Cu privire la aprobarea Programului de dezvoltare a gospodăririi apelor și a hidroameliorației în Republica Moldova pentru anii 2011-2020”;
20. Hotărîrea Guvernului nr. 32 din 16 ianuarie 2001 „Cu privire la măsurile de stabilire a zonelor și fîșiilor riverane de protecție a apelor rîurilor și bazinelor de apă”;
21. Colecția “Resursele Acvatice ale Republicii Moldova” - Apele de suprafață; editura Știința; 2010, autori: Valeriu Cazac, Constantin Mihailescu, Gherman Bejenaru, Gavril Gâlcă;
22. Directiva 2000/60/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 octombrie 2000 de stabilire a unui cadru de politică comunitară în domeniul apei;
23. Directiva 2008/105/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 16 decembrie 2008 privind standardele de calitate a mediului în domeniul apei, de modificare și de abrogare a Directivelor 82/176/CEE, 83/513/CEE, 84/156/CEE, 84/491/CEE, 86/280/CEE ale Consiliului și de modificare a Directivei 2000/60/CE;
24. Directiva 2013/39/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 12 august 2013 de modificare a Directivelor 2000/60/CE și 2008/105/CE în ceea ce privește substanțele prioritare din domeniul politicii apei.
25. Naționalizarea Obiectivelor pentru indicatorii de dezvoltare durabilă, Guvernul RM, PNUD Moldova, 2017:
http://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/library/sdg/na_ionalizarea-agendei-de-dezvoltare-durabil-in-contextul-republ/na_ionalizarea-indicatorilor-pentru-obiectivele-de-dezvoltare-du.html
26. Dispozitia Consiliului Raional Sângerei, (nr. 5/8, din 18.10.2018)
27. Dispozitia Consiliului Raional Telenești, (nr. 5/12, din 18.10.2018)
28. Dispozitia Consiliului Raional Fălești, (nr. 45-d, din 16.10.2018)
29. Pagina de Facebook a proiectului: <https://www.facebook.com/activeciuluc/>
30. Anuarele Inspecțiilor Ecologice Telenești, Fălești și Sângerei, 2017.

Anexe

1. Harta sub-bazinului cu indicarea localităților (harta, tabelul localităților)
2. Materiale informaționale elaborate în cadrul proiectului ”Managementul integrat al apelor și reabilitarea ecologică a bazinului râului Ciulucul Mic”
3. Procesul-verbal de la prima ședință a Comitetului de subbazin (07.12.2018)
4. Copia deciziilor Consiliilor raionale (2018)
5. Procesul-verbal de la a doua ședință a Comitetului de subabzin (15.03.2019)
6. Informația despre bazine de acumulare/lacuri (tabelele de la Apele Moldovei)
7. Ecosisteme forestiere și utilizarea terenurilor

Anexa nr.1. Harta sub-bazinului râului Ciulucul Mic cu indicarea localităților

Anexa nr. 2: Materiale informaționale elaborate în cadrul proiectului ”Managementul integrat al apelor și reabilitarea ecologică a bazinului râului Ciulucul Mic”

De ce râul (și omul) are nevoie de arbori?

- 🌊 **Întăresc malurile** (previn eroziunea și stabilizează malurile)
- 🌱 **Reduc riscul de inundații** (ajută la infiltrarea eficientă a precipitațiilor)
- 💧 **Previn înămolirea albiei** (reduc cantitatea de aluviuni aduse de ploii în râu)
- 🌿 **Umbresc și răcoresc** (reduc evaporarea și supraîncălzirea solului și a apei -> mai multă apă, mai bine pentru pește, broaște și alte organisme acvatice)
- 💧 **Sporesc umiditatea aerului și cantitatea de precipitații în genere**
- 🧼 **Curăță apa** (folosesc nămolul din canalizare ca îngrășământ, rețin toxine)
- 🌿 **Sporesc biodiversitatea** (adăpostesc păsări, insecte benefice)
- 🌿 **Coridoare verzi** (prin fâșii se pot deplasa animalele)
- 💧 **Opresc vântul, produc oxigen**
- 🌿 **Captează dioxidul de carbon din atmosferă** (contribuie la mitigarea schimbărilor climatice)

Alte avantaje

- 💧 Sursă de polen și nectar pentru albine (salcie, salcioară...)
- 🌱 Sursă de biomasă (salcie energetică), lemn de foc
- 🧶 Artizanat (confectionarea obiectelor din nuiele de salcie...)
- 🌿 Silvopășune (arborii sporesc bunăstarea și productivitatea pășunilor)
- 💧 Fructe, pomușoare, plante medicinale
- 🌿 Zonă de agrement, recreere și sport
- 💧 Curățarea și îmbunătățirea aerului (un copac face treaba a ~10 aparate de aer condiționat)

Conform legii*, orice râu trebuie să aibă o **fâșie de protecție** - o perdea forestieră, sau măcar o zonă cu iarbă "nederanjată" - pe ambele maluri. Pentru râuri mici ca Ciuluc, această fâșie ar trebui să fie **20 de metri lățime** pe fiecare mal.

Noi la **ActiveCiuluc** credem cu tărie că râurile și copacii au nevoie unii de alții. De aceea, ne-am propus să înverzim malurile râului Ciuluc cu specii rezistente și folositoare. Ne dorim să lășăm în urma noastră mai mulți copaci vișuroși, atât în bazinul râului cât și pe terenuri publice și în grădinile oamenilor.

Dacă vrei să ne susții sau pur și simplu să afli mai multe despre ceea ce facem, intră în contact cu noi la **069817235** (Gabriela) sau online:

🌐 www.ecovisio.org 📱 ActiveCiuluc / Seed It Forward / EcoVisio 📷 activeciuluc

*Legea Nr. 440 din 27.04.1995 cu privire la zonele și fâșiile de protecție a apelor râurilor și bazinelor de apă
Acest material a fost publicat în cadrul proiectului "Managementul integrat al apelor și reabilitarea ecologică a bazinului râului Ciulucul Mic", implementat de AO EcoVisio în baza grantului oferit din Proiectul SDC-ADA "Consolidarea cadrului instituțional în sectorul de apă și salitație în Republica Moldova (Faza 01)"

Ce de făcut cu frunzele?

De lăsat sub copac

Pe un sol bogat în organisme vii, frunzele lășate sub copaci dispar definitiv pînă vara, hrînind viermii, microorganismele și apoi plantele. Fără muncă, obținem un sol fertil, aerat și sănătos (vii și dezinfectat). Lășăți lucrul solului pe seama specialiștilor!

De adăugat la compost

Frunzele pot fi compostate pînă la humus în doar 1-6 luni. Dăunătorii, agenții patogeni și semințele de buruieni vor fi distruse prin fermentare la temperatură înaltă sau de către viermi.

Este important:

- să fie movilă de cel puțin 1 m cub dar nu groapă!
- de adăugat la grămada de compost deșeurile alimentare, gunoii de grajd sau alte surse de nitrogen
- de a menține aerisirea, umiditatea și temperatura optimă prin amestecare regulată, umezire sau acoperire după necesitate

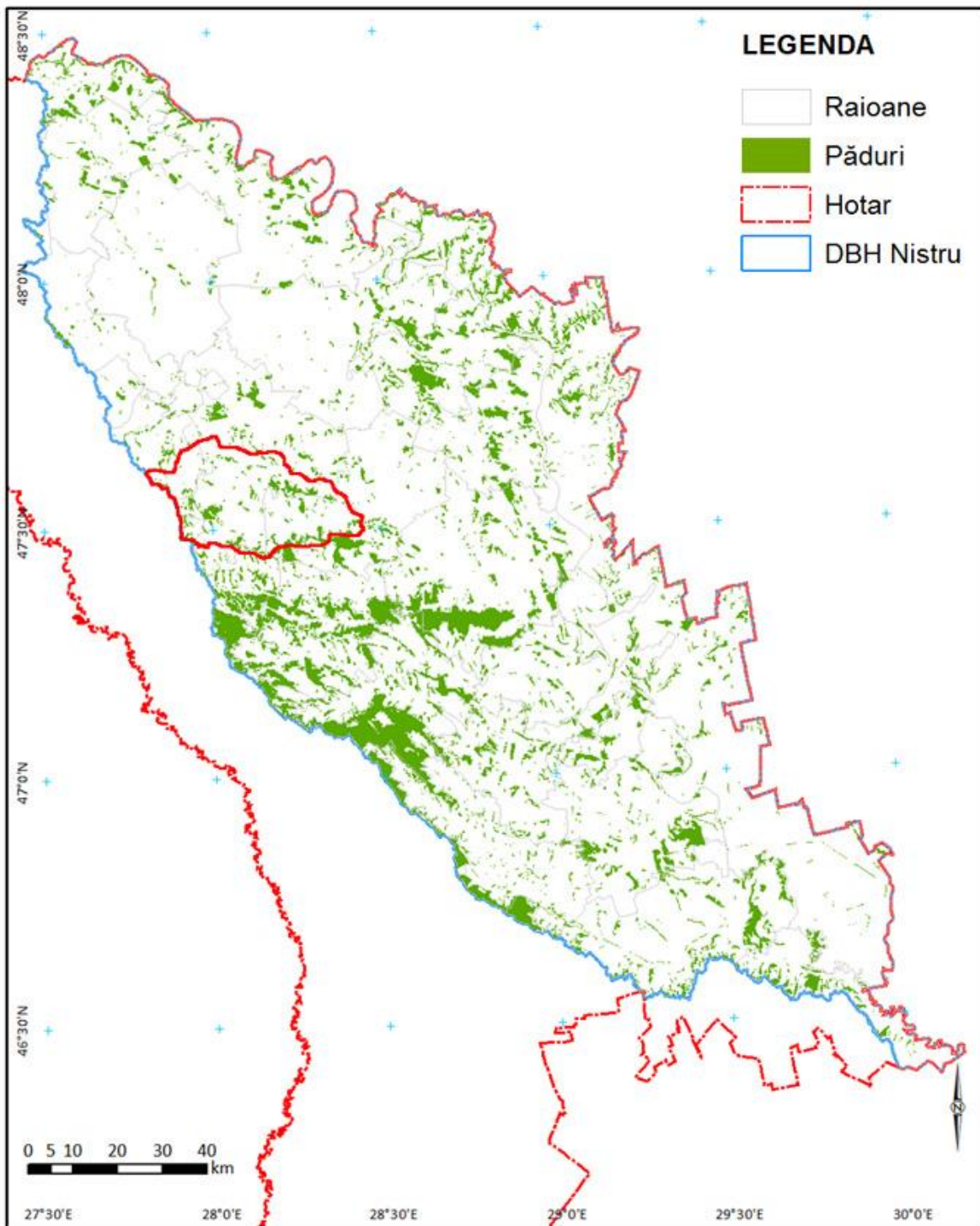
Mai multă informație: ecovisio.org 📱 ActiveCiuluc / Seed It Forward / EcoVisio 📷 activeciuluc

Acest material a fost publicat în cadrul proiectului "Managementul integrat al apelor și reabilitarea ecologică a bazinului râului Ciulucul Mic", implementat de AO EcoVisio în baza grantului oferit din Proiectul SDC-ADA "Consolidarea cadrului instituțional în sectorul de apă și salitație în Republica Moldova (Faza 01)"

Anexele nr. 3-6 (fișiere separate)

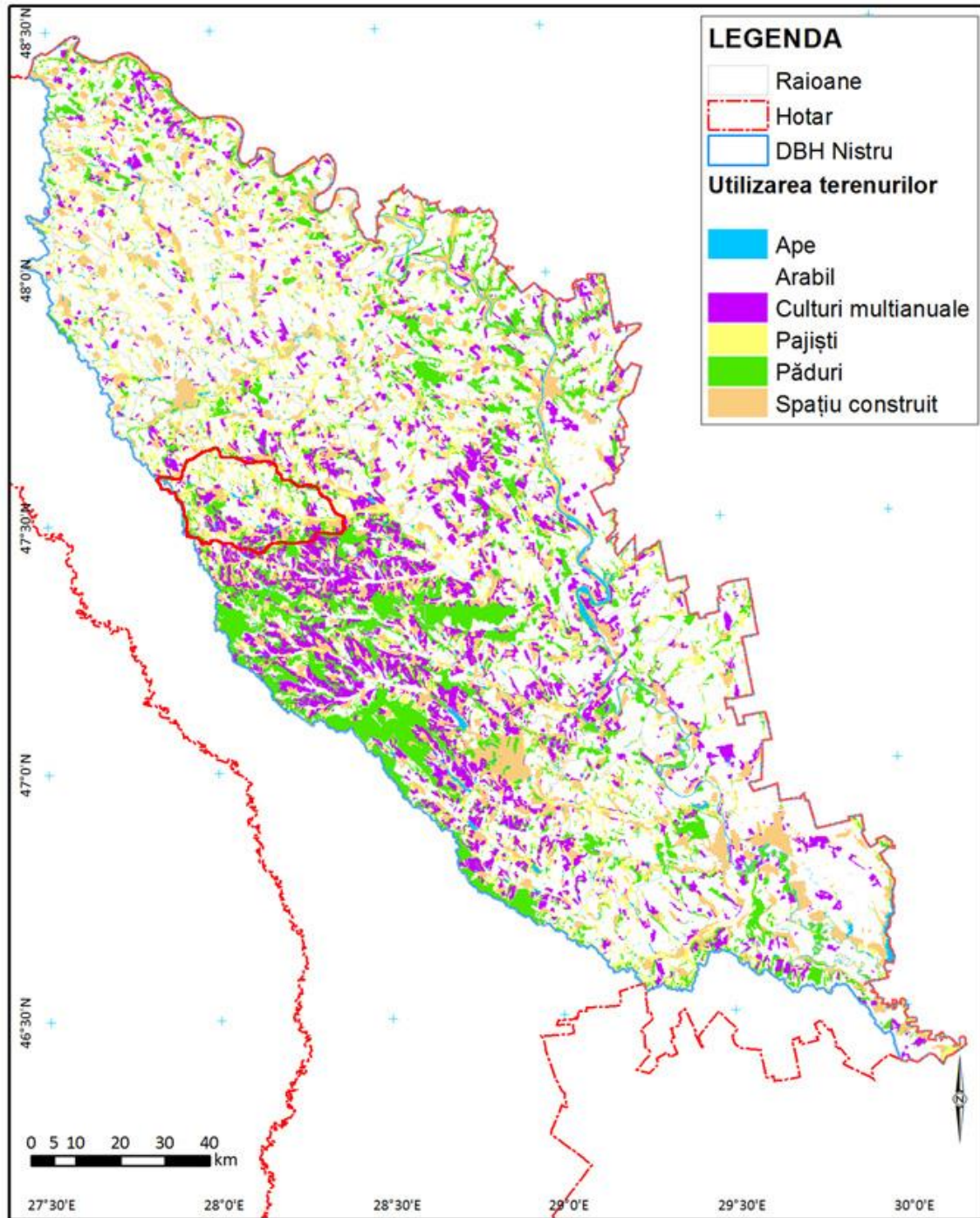
Anexa nr.7.1: Ecosisteme forestiere în cadrul subbazinului (marcat cu roșu)

Anexa 7 Ecosisteme forestiere în DBHN			
Programul Compact, Proiectul Tranziția la Agricultură Performantă			
Elaborat		Ministerul Mediului	
			Fondul Provocările Mileniului
		MILLENNIUM CHALLENGE CORPORATION UNITED STATES OF AMERICA	
Sursa de date	Inspectoratul Ecologic de Stat		

Sursa: Planul de gestionare a bazinului hidrografic Nistru, 2017

Anexa nr. 7.2.: Utilizarea terenurilor în subbazin (marcat cu roșu)

Anexa 8. Utilizarea terenurilor	
Programul Compact, Proiectul Tranziția la Agricultură Performantă	
Elaborat	 Ministerul Mediului
	 Fondul Provocările Mileniului
Sursa de date	Inspectoratul Ecologic de Stat

Sursa: Planul de gestionare a bazinului hidrografic Nistru, 2017